

CP03B 229

6354

C

బ్రాయనారి

~~62153~~

[గూడార్థకావ్యము - సాంగ్లానువాదము]

కృతికర్త - అనువాదయత :

శస్త్రిక

శ్రీ అదిశట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

ఆచార్య శ్రీ యస్వి జోగారావు,

ఎం. ఎ., పిహెచ్. డి.

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు, వార్లేరు.

894·8271

N 21

ప్రచురణ :

క్రింది కృపాదావ గారి పొజన్యముతో

Blank page

CP03B229

దానభారతీ ప్రచురణలు :

బంటసౌరి

[గూడార్థకావ్యము - సాంగ్లానువాదము]

కృతికర్త - అనువాదయుత :

షాకాని

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

పచార్య శ్రీ యస్వి జోగారావు,

లం. వి., పిహెచ్. డి.

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు, వార్లేరు.

ప్రచురణ

కుర్రా కృపాదాన గారి సాజన్యముతో

11

ఐదవ తూర్పు

1000 ప్రతులు

ఆగష్టు 1976

సర్వస్వామ్య సంకలితము

ప్రో. పిట్టానము :

ఉపాధ్యాయుల సాచిత్రమ్మ

C/o శ్రీ క్రొ ఈశ్వరరావు

4-2-13, చంద్రమాళినగర్

గుంటూరు-2

. నెల : 5 రూ॥లు

ముద్రణ

వెల్కమ్ ప్రెస్ ప్రైస్‌ట్ లిమిటెడ్, గుంటూరు-2.

Prof. S. V. Joga Rao, M. A., Ph. D.

HEAD OF THE DEPARTMENT OF TELUGU

ANDHRA UNIVERSITY, WALTAIR
(FORMERLY PROFESSOR OF TELUGU
UNIVERSITY OF LENINGRAD U. S. S. R.)

సంపాదకీయము

దాసభారతి

శైవితము నొక కాలాషైవముగా గాక ఒక కణోర వ్యాసంగముగా ఒక కళాకేరిగా ఒక మహాతపస్నేగా ఒక మధురానుభవముగా గదపిన మహాభాగు దత్తడు. అతని వందిన గుండెనుండి బాహిరిల్లిన దొక బహుముఖిన సాహిత్యము. ఆందు శ్రవ్య దృశ్య కావ్యములు గలవు. హరికథలు గలవు, హరికథలకలవు శతకములు గలవు. వ్యాపములుగలవు. విమర్శలు గలవు. పద పద్య గద్యములు వేసిన వాలకము లనేకము గలవు. బహు భాషా వైదుష్య ఫలములు గలవు. కాని చిత్రము, అంతటి సారస్వత మహాప్రష్టకు అంతటి కవితాంతర్జ్ఞాప్తకు హరికథా పితామహుడుగా మాత్రమే వేరు మిగిలినది. అది శంకరు దంత మహాకవియా, వివేకాందు దంత విశ్వకవియా కాని చివరికి ప్రవక్తలుగా మాత్రమే వారు లభ్య ప్రతిష్టలైరి. ఒక అన్నమయ్య, ఒక కైత్రియ్య, ఒక త్యాగయ్య-కవితా సరస్వతి కళాస్థానము లంటిన సరసాగ్రేసర చక్రవర్తులయ్య లిసు మిగిలిన వాగ్గెయికారులుగా మాత్రమే వాసికెక్కిరి. కవి చరిత్ర గ్రంథము లందు వారి వేరులు కానరావు. ఏలా వారి వారి ప్రవాన కర్మ కైత్రిములు వేరు వేరు. అట్టే యైనది అదిభట్టవారి సంగతి. శివిత కాదు వారి ప్రధాన కర్మ కైత్రిము. హరికథ వారి జీవిత సర్వస్వము.

గ్రంథపరికల్పన నముదేశము

వారి 16 కృతులలో 14 హరికథలు (14 సంపుటములు - 21 కథలు). హరి దానులు వల్లెవేసి కొనుటయే గాని వానికి సాహిత్య జగత్తున పరన పారనములు రేవు. 18 అచ్చ తెలుగు కృతులు. ప్రాచీనములైన అచ్చ తెలుగు కృతులే తెలుగు వారి కచ్చివచ్చినవి కావు. ఒక యెనిషిది కృతులు కేవల సంస్కృత భాషా మటి శములు. అస్యుల గీర్వాణమునకును హర్షించు అంద్రులు తమ సంస్కృతము నెఁడు

అకోగాని అంత వరకు సేయరు. మిగిలిన వానిలో నుమారేడు అనువాదములు. నంస్కృతము నుండి చేసిన తెనిగింపులను దాసుదారు అచ్చ తెలుగునే వెలయింతు రది వారి శపథము. కాకున్న ఆదినుండి అనువాద సాహిత్యమున కలవాటు వడిన మనవారు కనీస మీకృతుల నైన కాతరు చేయకుండురా? ఆయా కారణములచే దాసుగారి సాహిత్యమునకు రావలసినంత పేరు ప్రతిష్ఠలు రాలేదు. కాని ఆ హరి కథలలో అష్టరూపమైన కప్రుకవితాగానముకదు. ఆ అచ్చ తెలుగు కృతులలో వెనుకటి కృతుల కంటెను వెక్కునమైన సయమ మున్నను అతిసూత్రమైన హృద్యమైన వైళధ్య మున్నది. సర్వ పూర్వాంధ్ర ప్రోథ ప్రాణిథికుల గాఢపాక మగు సంస్కృతమునకు లేని చవి యున్నది. ఆ సంస్కృత కృతులలో కింతుర్వాణ గీర్వాణములైన ప్రయోగవిశేషములు గలపు. కాథిదాన కళకొశలము గలదు. కాదంబరీ స్వాదుత్వము గలదు. పండిత కుండాలముల శాఘ్రా శిరః కంస సమర్పా సామగ్రి గలదు. ఆ యనువాదములు మూలము మాలిమిని దక్కగొన్న వయ్య స్వతంత్ర కృతి ప్రతిపత్తిని గల్లి నట్లు కొశల పేళలములై యున్నవి.

కవిత్వపరమార్థము

ఇక కవితానుషీలన మించుక. శ్రావ్యమైన శబ్దచుచ్ఛారా రమ్యమైన అర్థమును హృద్యమైన అనుభూతిగా పరిణమింప జీయునది కవిత్వమని నే నెరిగిన సత్య నిర్వచనముల సారాంశము. శ్రావ్యమైన శబ్దము లనగా అనురూప శబ్దజాల పునరావృత్తి యని కాదు. లేక కొండ రనుకొనునట్లు ఉచ్చారణ సులభములై చర్చ శ్రవఃపేయములైన వనియుగాదు. సందర్భ సుందరములై తదర్థశక్తి సందీపకములై మటితి స్ఫురణకరణ పటువులై వీనులున్న మది కించునటివి. రమ్యమైన అర్థముగా రాకేందు రేతికాదు, రాజీవ రాజికాదు, రణసీ ప్రియసత్కము రమణీ మణిముతము కాదు - కవి కనీచికాపునీత మైన యొక నిష్పర్శ కుష్మరోగి కృమికుల సంకులకులాయము, ఒక ముష్టివాని ముదనష్టవు మొగము కూడ రసజ్జజనమనోజ్జములే యగును అలోకిక లక్షణమైన రసానుఖవ రహస్య మదే. హృద్యమైన యనుభూతి యనగా ఉపస్నేషమాసుఖగమైన యొక కుత సమయమున ఉపరితల మరుణారుణ కుండలిత శిలామండలమై, శిఖరాంచలము సత్యోభ్యుదిత బాలభ్రామ రోచి రీవీచి సముజ్ఞవులమై, హిమనిర్య రోప క్రమ రమణీయమై కన్పట్లు కాంచనగంగాకై ఉకృంగమును చూచినంత కలుగు సురుచిరానుభూతి కాదు. ఆ మహిమాలయమైన

హిమాలయ ర్యాక్యుమున శశాంక జీవరుని జటా విటంకము స్వర్గించవలె. ప్రియ వల్లభయైక్కు సల్లలిత సంగేతము విన్నప్పుడు కాదు తదుపరి తేదాయల్లక భరమున నున్నప్పుడు మనఃకర్ణ మహారమున ఆ మధురస్మృతి మారెబగిచ్చునప్పు దదీ యనుభూతి. వరుసపెట్టి జిటేబీల నొక యద్దసేరు అరగించినప్పుడు కాదు అహావ వివణిలో అద్దముల ముందు అందమైన పక్కారమునందు తీరుగా పేర్చబడిన పతు పేటల కెంపుల దపురుగళ్లిల వలె నున్న వానిని నోరూర కన్నార గాంచినప్పు దదీ గుండియ గుత్తగొన్న యనుభూతి. అయి వస్త్రీంప్రియ సన్నికర్షము వలన అప్పటి కప్పు దేదో యొక లోకికవాననా వాసితమైన అనుభూతి ప్రతి పతువు శిశువు క్రిమి కీటకము గూడ పొందును. అనుభోక్క మానవుడే కానక్కర లేదు. సర్వ జ్ఞానేంప్రియములకును సాక్షిభూత మైనది మనస్సు. ఆ మనశ్శక్కి పండిన ఆదృష్ట వంతుడు మానవుడు. జన్మతః ప్రాప్త సంస్కారముతో, స్వయం కృషి ప్రళభు పరిణతితో, ఆలోచనాకీలమైన మనస్సుతో, నైక భావ ప్యక్కికరణ శక్తి మంతమైన వాక్కుతో పతుప్రపంచము నుండి తన వార్థక్యమును సార్థకముగ నిదూపించుకొని ఏ విషయము సైన అత్యుసాక్షికముగ అనుభవించ గలవాడు ఆవిష్కరించ గలవాడు మానవుడు. అందుచే అతడు పొందు అనుభూతి మందలో నొకడు పొందినట్లుండ గూడదు మందిలో నొకడు పొందినట్లుండవలె. కేవల రుచిషీవి పతువు. అఖిరుచి జీవి మానవుడు.

దాసుగారి కవితాశయములు :

హూర్సోక్క నిర్వచన పరమార్థమునకు లక్ష్య భూతమైన కవితాపద్మార్థము కావలసినంత గలదు దాసుగారి కృతులలో. ముందు కని యన్నను కవిత్వమన్నను అయవకున్న ఆశయము లెట్టివో పరిశీలింతము :

“కవి సాప్త్రోత్యా మూర్తిః కాప్య మేతచ్చరాచరమ్
న కళిం ద్వస్తుతో భేదః కార్యకారణయో స్తయోః”

అని వారి వక్కణ (చూ. కచ్చపి-పతు 49), కాప్యము లోక మంతటిని లోగానగలదనియు, కవి వేదమూర్తియైన భగవంతుని వంటి వాడనియు అనగా అత దొక మహాప్రస్థయనియు, కవికిన కాప్యమునకును గల యనుబంధ మనిశాప మనిషు అనగా కాప్యముతని అంతరంగ సంతాన మనియు భావము. అంతట అతాకములో, లోకభాంధవ దనిపించుకొన్న వాడెట్లు ఎక్కెక వ్యక్తిగా

రాణించున్నదో అట్లే లోకములో ప్రతిభావంతుడైన కవి యొక్కదే పరమ విశిష్టుడుగా పరిగణింపబడునియు, చతుర్వీద పురుషార్థములకును కావ్యమే ఏకైక సాధన మనియు, నంగితము పుష్పమైతే సాహిత్యము తత్వరాగ మనియు, ఆ స్తికత యే పలమనియు కై వల్యమే తద్రస మనియు దాసుగారి యథిప్రాయము (చూ. పుట 49). మరియుకచో ఆయన సత్కావి యొక్క అంతర్వయమునిట్లు సంభావించిరి-అతడు సర్వరసాత్మకుడు, సర్వభూతమయ్యడు, పరవక సుతయోగుడు, చిత్ర పంకల్ప భోగుడు, దైవాధీన మనః ప్రవృత్తి గంపాడు గాక స్వతంత్ర రచనానిపుణుడు, దయార్థీ చిత్తుడు, సత్కావి నిష్ఠుడు, కళాచండు అని (చూ. పుట 78). కవి యన్నను, కావ్య మన్నను ఇంతటి సముద్రత్త భావన చేసిన అంతర్వాఙు ఉరుడు. సత్కావి లక్షణము లన్నియు ఆయన తనలోనికి తాను తొంగి చూచుకొని చేసిన నిర్దేశములే యని ఆయన నెరిగిన వారందరు గ్రహింపగలరు. సత్కావి తన కావ్య దర్శమున సర్వపదార్థములను విశకలితముగా ప్రతిఫలింప శేయగలడు. అతని వలె లోక కల్యాణ కరణ మన్యుల కసాధ్యము, ఎంత ప్రతిభను ప్రదర్శించి శైలి లాలిత్యము జాలువార ఎంత రసవంతముగా చెప్పినను “తారాళశాంకము” వంటి కావ్య మనత్కావ్యమే యగుననియు వారి ఆశయము (చూ. పుట 50). ఆశయముకాదు ఆచరణము. తమ పలుకృతులలో వర్ణనల రూపముగను, ఉపమాద్యలంకారముల రూపముగను, విషయగతముగా తగిన సందర్భములు వచ్చినపుడు నరేసరి, ఎన్న లోకిక విషయాలను వాని ప్రాణస్నాయువులను బట్టి పరిశీలించిరో చెప్పినిను, తమ హరికథాదిక కృతులలో భక్తిసుధలను సూక్తిసుధలను నిషేపించుట కాదు దేశమంతయు తిరిగి తిరిగి ఉఱూర వాడవాడల హరికథా కాలశేషములు సేయుచు నడుమ నడుమ సందర్భములు కల్పించుకొని భగవద్వక్తిని, దేశభక్తిని, సమాజ విమర్శను, భారతీయ భవ్యధర్మమును తన జన్మ కర్తవ్యముగ భావించి ప్రచారము చేసినారు దాసుగారు. 8-3-1933 న విశాఖపట్టణమున జరిగిన యొక మహానవతలో “సృంగార సర్వజ్ఞ” బిరుద ప్రదానమున కర్మలైన దాసుగారు తమ కృతులందు సలిత శృంగారమును సముచితముగ పోషించుటయేగాని తారాళశాంకకారుని వలె నెక్కడను ఇంచుకంత మేర మీరిన వారు గారు.

నహాజకవితాశాలి :

“నహాజ కవిత్వశాలి” గురించి చెప్పుచు వారు - ఏ వేదబములు లేక కావ్య దోషముల నుండిగించి ఆనందోపదేశములు జనానికమునకు కలుగునట్లు జగద్దితముగ

కవిత చెప్పుననిరి. “వింతవలే బ్రాత సంగతి నైల్లడించు” ననిరి (పుట 60). దానుగా రెక్కువగా చెప్పినవి ప్రాతకథలే. కానీ ఆ చెప్పుటలో ప్రతి ప్రత్న కథ యందు నొక నూత్న పరిష్కారమును జూపిరి. అనలు కవితలో నున్న రహస్యమే అది :

“దృష్ట శార్య అపిహ్యర్థాః కావ్యేరన పరిగ్రహత్
నర్వే నవ ఇవా భాంతి । మధుమాస ఇవ గ్రుమాః ”

అని ఆలంకారిక వచనము. సహజకవిత్వశాలి యనుటలో వారి యుద్దేశము Poet by temperament - అనగా “I am a poet in spite of myself” అని వక్కాణించిన బైరను మహాకవి వంటి వాడని. అనలాయనయే ఆ సహజ కవిత్వ శాలి. ఏ విద్యా విషయమునను గురువు లేనట్లే ఆయనకు కవితా గురువులను లేదు. ఆయనకు కశలకు భగవంతుడే గురువు. విజ్ఞతకు లోకమే గురువు, కపతకు హృదయమే గురువు. సహజ కవిత్వ మనగా నెఱ్లుండ వలెనో దానుగా రెంత చక్కగా చెప్పిరో చూదుడు:

గి॥ సాగి కమైచ్చునన్ వచ్చు తీగ కరణి
సాలె పురుగు కదుపులోని నూలు వలెను
దబ్బునన్ దొర్లిపడు కొండదార మాడిగై
సహజ కవిత బియల్వైది సన్నుతీగను. (పుట 49)

ఆ యువమ లనుపమములు. సత్య ప్రత్యయ స్తాపనాచార్యకములు, ఎటు పట్టి చూచి నను ఆయన కవిత్వ మలవోక చెప్పినట్లుండును. సహజత్వ ముట్టి పదుచుండును. వ్యాసపీరముపజ్జ బాసికపట్టు వేసికొని గంతముతో కవితాకలకంఠికి గండక తైర వేయునట్లుండదు. స్నానశాలలో జలయంత్రపు తుంతుర్వని మేన త్రుళ్ళిప లాడి నంత బిమలైదలు కూనరాగము వలెనుండును. బహుజనాగ్నంతరసాంద్ర సంస్కర బిలమున ఆయన అలవోకగా చేసిన అధరస్వందనము లందును మధురిమఱ తోణికిన లాదుచుండును. ఆ పద్యము లా పదము లా కూర్చు లా యూహఱ ప్లాస్టికుమండి కప్పులోపోసిన కాపీ డ్రవనవోష్టతవలె సద్యః స్వాద్యముగామండును. సహజకవి - “బ్రితుకున సుంకం భెఱుగక - స్వతంత్ర రాజ్యంబు సేయుప్రభువు వలె’.... పతిప్రతవలె, సత్యప్రతి వలె నిత్యసంతోషియని యొకచో వాక్రుచ్చిరి

(పుట 59). అంత సహజకవిత్వశాలి కనుకనే ఆయన అంత సర్వతంత్ర స్వతంత్రు డాయెను.

“ఎందుకో పెద్దలు పడిక ట్లైర్పుతీచిరి
యాట పాటలు గొల్యోన కనువగునటు
తెల్లముగ నున్న నలిగిన తెన్ను మాని
త్రోక్కుఁబెడత్రోవ నా వంటి నిక్కుఁబోతు” (పుట 48)

అది పెద్దలు నడిచిన ష్టొం మార్గ మైనను తన కంత పడదని గడుసుగా నూచించిరి. “మురారే సృతియః పంథః” అన్నటీదిది. అయితే మురారి గురుకుల కీముడు. కవితా జీవాతువులైన కావ్య హేతువులలో ప్రతిభ గరీయసి. అది కవితకు ప్రాణ సారము. ప్రతిభా సహకృతమైన సృష్టి నిత్య ప్రత్యగ్రము. ఎప్పటికప్పుడేదో యొక వయసిస్టుకు తత్ప్రవాహ జీవాతుకుము. అందుచే దాసుగారివలె ప్రతిభా సమగ్రు దైన కవి శూర్యకవి ప్రోథ మార్గములు తన తెంత నచ్చియున్నను తన పుంత తానేర్పరుచు కొనును. జీవితమున మహాజన మార్గానుసరణ మవళ్య ముపాదేయమే గాని సాహిత్యమున ప్రతికవియు ఎవరి దారి వారు చూచుకొనుటయే మంచిది. ప్రతిభావంతులైన ప్రాచీన మహాకవు లందరు చేసినపని యదియే లేకున్న కవిషగత్తున వారికొక వ్యక్తిత్వమే లేదు. విశిష్ట ప్రసక్తి యుండదు. దాసుగారి యూహ యదే.

ప్రాచీనకవి ప్రతిపత్తి :

అయితే తృణీకృత బ్రహ్మాపురందరుదైన ఆయన దుర్విదగ్ధులగు ప్రతి సృష్టులకొక పెదనరపు కొర్యావలె గన్నింతురు గాని హద్దుమీరిన యహంకారము గాదు వారిది ప్రాచీనుల మీదను పెద్దల మీదను గొరవములేని గర్విష్టులుకారు. తన “జగట్టోఽయితి”కి తాను ప్రాసికొన్న పద్య పీటికలో—

“కావ్య రచనకు వాల్మీకి కావలయును
తగును వ్యాసుఁ నొకండె శాప్తంబుఁ దెలుప
శక్తి లేమి నెఱీగియు లజ్జనొఱంగి
వేత్తవలె నటియించెద విధిశమున.”

‘అనియు’ ఈ ‘కచ్చపి’ రీరి వ పుటలో—

४

“కాశిదాసుని రఘువంశ కావ్యముఁ గను
గొనియు, భవభూతి నాటకమును జదివియు
బాణ గద్య మరసియుఁ గవనము జెప్ప
వెలువు దద్దిర నా వంటి వెట్టివాడు”

అనియు తన విసీతిని మనస్సాను వినిప్పుత మధురారుభిచి ప్రవంతిగ ప్రకటించు
కొనిరి. ఇంకను పటకృతుల పటుతావుల వారి కవితాభిరుచులు కొన్ని ప్రకటితము
లైనవి. ప్రహ్లాద చరిత్ర పీరికలో—

“హర్వ కవు లందరున్ గడు హృజ్య లందు
భాగవతు అయి గో స్తునీ పాకముగను
గృతు లొనర్చు నదికుల సంస్కృతమున జయ
దేవుఁ దెన్నుగును బోతనం దెలిసి యెంతు”

నని చెప్పుకొనిరి. మరికొన్ని తావులగూడ వీరిరువురను ప్రశంసించిరి. దాసుగారికి
పీరిపై నేదో ప్రత్యేకమైన మక్కువ యున్నదన్నమాట. దానికింకేమి కారణమై
యుండును; ఆ యిరువురు సీయన వలెనే జీవనమునను కవనమునను పరమ భాగ
వతులు, ద్రాజైపాత రిరంసువులు. అంతేగాక కడు పిన్నటనుండియు పోతన
భాగవత మీయనకు భాగవతము పంచవర్ష దేశీయమైన ప్రాయమున భాగవత
వరస ప్రావీణ్యమును బహుమతి నందిరి. ఉపరి పోతనయు సీయనయు సహజ
పాండిత్యధరీణులు, అంత్యప్రాస ప్రవణులు, ప్రవీణులు. జయదేవుడు సీయనయు
మధుర సంగీత మధితాంతరంగులు. వెరసి మువ్వురును పరమభావుక వ్యటుభద్రులు,
ఈయున కించునట్టి మరియుక జగదేక మహాకవి గలడు. “శేక్షించు యరుని వంటి
కవి నభూతో న భవిష్యతి” అనియు, “తన కావ్య దర్శణంబున జగము నెల్లఁ
జూపిన మహాను భావుడు భారతీయులలో వ్యాసుడు, అంగ్రేయులలో శేక్షించురని
నా యథి ప్రాయము” అనియు తన ‘నవరస తరంగిణి’ పీరికలో ధంకా బణాయించి
చెప్పిరి. కాశిదాసు కంటెను శేక్షించుయరు నధికునిగా సంభావించిరి. దానికి కారణము
శేక్షించుయరు కవి “జగచ్ఛు వగుటయేకాదు—” శేక్షించుయరుడు సహజ పండితుడు.
స్వతంత్ర కల్పనా చతురుడు, పరుల కట్టపాటుకు లొంగక యథేచ్చగాఁ గావ్యంబు

లొనర్చెను. మఱియం బెక్కు శబ్దంబులను నిషేచాను సారార్థంబుల వినియోగించెను. కాశిదాసుడు ప్రాచీన నిఱంధనములకు లోభది కృతు లొనర్చె.” (చూ. శ్రీ నారాయణదాస వ్యాసపీరము — పుట 163). ఈయన కచ్చివచ్చిన గుణములే పేక్కిప్పయురులో మన్నవి. అందులకే ఈయన కంత నచ్చినా దాయన.

సదసత్కావ్యవేచనము :

ఆ పేక్కిప్పయర్కాశిదాసుల రసపోషణ విషయమై తాము రచించిన బృహద్గ్రంథము ‘నవరస తరంగిణి’ పీరికలో సదసత్కావ్యముల గురించి తెల్పుచు దాసుగారు - “మనసున కీంపగు శబ్దార సమూహము కావ్య మనదగినది. జనులకే శబ్దారసమూహమువలన మనసున కుల్లానము గలిగి సత్కర్మాచరణమున తుత్సాహము కల్గినో యట్టిది సత్కావ్యము. జనులకు భయ శోక జాగుస్తా క్రోదములు, బుట్టించి దుర్గుర్మునకు, బురికొల్పునది యసత్కావ్యము.” అనియు, అందులోనే కవిత్వ ముఖ్యాలక్షణమును, ప్రయోజనమును విశదికరించుచు - “రసము చెడనీయక యమకపుష్టిగ చెప్పుట, సందర్శక్కి గల పదప్రయోగము, స్వతంత్ర ముగ కథను గలిగించి యహర్య మగు నూహం దెల్పుట, అతుకుంచక పద్మము లల్లుట. పండిత పామర రంజకముగ మృదుమధురోచిత శబ్దంబుల న్యాందు పరుచుటయు కవిత్వమున ముఖ్యంశములు, సర్వసాధారణానుభవమును యథోచితం బుగు దెర్చి జనుల హృదయంబుల కెల్లరన మువ్వతిల్లంసేసినీతి నోధించుటయే కవితకుందగు ప్రయోజనము” అని యద్వాటించిరి. వెరొకచో - “ఫ్యాతిమీర మంచి కావ్యమున్ విరచించి కవి తాను తరించి లోకమున్ దరింపించు” ననిరి. తమ ప్రపంచాదచరిత్ర పీరికలో - అంధప్రాయమైన హర్య ప్రబంధాను కరణమును గ్రహించిరి. ప్రోథకల్పవల పేర అనుసృతమగు క్లిష్టభావనా మార్గమును నిరసించిరి. అప్రసిద్ధములు అప్రయుక్తములు నగు పదముల ప్రయోగము సీనదించిరి. వెళద్వయ మనుపేర పేలవత్వము ప్రదర్శించుటను తెగడిరి. (చూ. కచ్చపి - పుట 13). లోకపు మానిసులలో తలచినట్లు చెప్పువారును, చెప్పినట్లు చేయువారును మిక్కిలి యరుడు. ఆ యరుదైన వారిలో మిగుల నరుదైనవారు భావితాంతకరణ శిరోమణి దాసుగారు. ఆయన ప్రకటించిన కవితాశయము లెల్ల ఆయనకవిత కవళ్యము చెల్లను.

ఒక మధురాశయము :

తమ దైన మరియొక మధురాశయమునే భంగ్యతరముగ సారంగథర నాట
కమున నిట్లు సూచించిరి.

సీ॥ చిఱుతాలపై జిలిషిలఁబాయి సెలయేటి
 నీలిపై లకుముకి దాటు జూచి
 నానాట నలవాటు బూని మెల్లను జేర
 వచ్చు జింకల కూర్చుపాటు జూచి
 మదుగులు జెఱలాడి బెదిదపు టొడ్డులు
 బొలియించు నేనుగుపోటు జూచి
 దువ్వు ముద్దుగొనుచు దొడ్డుపులుల తోడ
 నాటాడు చెంచెత నీటు జూచి

 వర్షనము సేయుచున్ భూరి వనములందు
 బలురకంబుల పీటుల పలుకులకును
 స్వరము గటుచు జెటుల పట్లందు
 పద్యములు ప్రాయు భాగ్యంబు వటు నెపుడు :”

అసలు దాసుగారి నింత నిసర్గ మధుర ప్రకృతిని, బహుళ కళా సురభిషాత్కువి జేసి
 నది వారి యఖిజన మజ్జాడ నావరించిన సువర్షముట్టి నణీవ ప్రోతస్యనీ వరమ
 రమణీయ పరిసర ప్రకృతి. ప్రకృతినవిత్రిని రసప్రసువుగా భావించిన ఆ మహాను
 భావుడా తరంగిణే సముత్తంగ తరంగముల గముల గలగలలో తీర్చున్ వాసిర
 నికుంజ కికీదివి సంకుల కింకిరాత సమరకళా హళాహళి కలిత లలిత కల కూజి
 తములలో వినిపించిన సంగీత సరస్వతీ కచ్చపీత్రుతులను కనిపించిన కవితా సరస్వతీ
 దరహాసములను తన కళాభిరుచి వికాసమునకు సంచకరువుగా గ్రహించెను.

దాసకవితాదర్శనము

కవిత్వ మహాత్మము :

దాసుగారి నిర్మాణానంతరము 29-1-1945 తేది అంధ్రప్రాంతాలో శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు - "గానమునందు వలెనే కవిత్వమందుగూడ శ్రీదాసుగారికి విశిష్ట స్థాన మీయక తప్పదు" అని వక్కాణించి యుండిరి. ఆ వైశిష్ట్య మెట్టిదియో యథావకాశముగా పరిశీలింతము. ఏకవికైనను అతని సాహితీసరమునకు ప్రధానము లైన యుపాధులునాయగు; ఊహాశాలిత (Imagination), అనుశీలనము (Observation), విషయజ్ఞత (Information), అనుభవము (Experience). కవి సామాన్యాన్ని తే అతడే విషయమునే యుపాధి నాక్రయించి ఆవిష్కరించుచున్నాడో తేలిపోవును. అదే మహాకవియైతే అతడు సర్వమును అనుభూతి సాక్షికముగనే ఆవిష్కరించినట్లుండును. అయితే మహాకవియును సామాన్యానివలె సంఘోవ జీవియే. ఇరువురి అనుభవ పరిణామమునకు నొక ఆవధియుండును అతడెంత మహాకవియైనను తత్కావ్యగత సర్వవిషయములు నతని అనుభూతి పరిధిలొనివేయే యుండుట కవకాశములేదు. కాని యతడు ప్రతివిషయమును తన ప్రతిభాప్రకర్ష మున మనక్కట్టవు ముందు సాఙ్కేతికరింపజేసికొని అంతస్పన్నన్నిధి చేసికొనితాననుభ వించినట్లుగనే ఆవిష్కరించును. అందులకే సామాన్య కపులవాక్యాలచెవికెక్కువు. మదికించవు. అందు పేలవత్వమే గాని మర్దనముందదు. కారిన్యమే గాని మన్మ ఇత్వముందదు. మహాకవుల వాక్యాలు సద్యమృద్యములు సహృదయ సైవే ద్వయములు, శక్తిమంతములు. అర్థగంభీరములు, చిరస్నరణీయములు. లోకమున శృంగారమును పోషించిన కవులెందరు లేరు? అందులో నెందరు కాఁడాన భట్ట బాణ జయదేవామరుకుల చాయలకు రాగలరు? అట్టి మహాకవులును కాక వట్టి సామాన్యముగాక మధ్యస్థముగా మరియుక కోవ కవులగలరు - విదగ్ధమాత్రులు. తరచు మన మెప్పులకు పాత్రులైన కవులలో ముక్కాలు ముఖ్యేసము వీరే. సామాన్యకవుల చేతిలో ఇత్తడి ఇత్తడియే, పుత్తడి పుత్తడియే; పిండలి పిండలియే పిప్పి పిప్పియే. అదే వినగ్గుని చేతిలో నయితే నిరాకార కనకశలాక నిషుణతమైనగిషీలు చెక్కుకొనును, నగల రూపము ధరించును. మహాకవి చేతిలో ఇత్తడి గూడ పుత్తడియగును. ఇదేభేదము, ఆకోవకు జెందిన మహాకవులలో కోటికి పదగెత్తిన వాడు నారాయణదాసు. ఏమందురా? —

తరువోజ॥ తొల్లింటి వారు చదువుకొను తెల్ల
 తోడివారలకుఁ బెంద్రోవ జూపుతుకు,
 మళ్ళి పుట్టెడు తెవుత్ మావ్యించు మంచి
 మందిచ్చి సిచ్చుఱం బ్రతికించు కొఱకు. (కచ్చపి-పుట 49)

శారతీయైన మహాకవియే అనగఁడి మాట.

“ధరణిం జీకటివేళ దవ్వు వెలుగున్ దర్శించు కందోయికి
 సృష్టియే వస్తువులైనఁ దోచనటు నిన్ ద్వానించు నవ్వానిక
 దీర యారోకవికారముల్ మది రవంతేనిం గన్వ్రావుగా
 అరయంగఁ దన జీవితంబున మహాత్మా ! సూర్యానారాయణా !

(కచ్చపి - పుట 58)

అమర్న బంగరుసుండి దాని దగు చాయన్ వేఱు సేయంగ శ
 క్యము కానట్లుల నిజిగం భెదపరా దయ్యారె నిన్నుండి : చ
 క్రమునం గోఱము రీతి నారయఁగ సీత్తై క్య మేపారి నా
 శము సీ యందునఁ జెందుచుండు పరమేళా ! సూర్యానారాయణా !

(కచ్చపి - పుట 58)

అ ఊహాలలో నున్నది మహాత్మయు. వాని సుచితోపమముగ విన్యసించుతులో
 నున్నది కవిత్వము.

ఏవంవిధ కవితాదర్శన మనోజ్జీవేనది దాసుగారి బాటసారి. ఇది బహువార
 ములు విశ్వవిద్యలయ పట్టపరీక్షలకు పరసీయమై ఒకతరము క్రిందఱ విశేషప్రచార
 మునందుండిన కావ్యరాషము. ఆవిద్యావరణములో అవతరించిన మానవసీవితము
 ప్రజ్ఞానసీద్ధివరసి సార్థకమగుట యిందలి వస్తుత త్త్వము. ఇది యొక గూఢవస్తుమ
 య కావ్యము. (Allegorical Poem). సంస్కృతమున నెప్పాపో భద్రోద్యటుడు
 కుమారనంభవమును గూఢవస్తుమయ కావ్యముగా దీర్ఘినాడు. కృష్ణమితుని ‘ప్రభోద
 చంద్రోదయము’ వేదాంత దేశకుని ‘సంకల్పసూర్యోదయము’ సీతరగతికి చెందినవే.
 తెనుగున పింగళి సూర్యనగారి ‘కూహార్షోదయము’ చల్లాసూర్యాగారి ‘వివేకవిషయ

ము' వీరేశలింగంగారి 'తిర్యగ్రివద్వన్నహసభ' "మహారణ్యపురాధివత్యము", ఇటివల వెలసిన చేట్రోలు (గుంటూరు జిల్లా) వాస్తవ్యాలు శ్రీ శైఖగిరిరాయల మహాకాలిన ము మున్నగునవి కూడ అట్టి సాంకేతికరచనతో సాగినరచనలే. బాటసారి యందు ప్రభోద చంద్రోదయాదులందు వలె వేదాంత పరమైన యొక మహార్థ వివేచన మతిచతురప్రముగా సాగినది. విషయము స్వీభావతః గహనమయ్యై రచన ప్రసాద గుణ ప్రెవణమైనందున భావుకున కది యొల్ల కరబదరమైనది. దీని రచనా కాలము నాటికి దాసుగారి వయసు పై లాపచ్చీసు (24 సంఘ-క్రి.శ. 1888). ఏన్న వయసు నందే హృదయ పరిపాకము గల పెద్ద రచన చేసిరి.

ఇది స్వతంత్ర రచన. చిక్కని తెలుగు పలుకుబడిని చక్కని పచనము చేసిన రచన. తగిన మోతాదులో సందర్భసుందరములు స్వకపోలకల్పితములు నైన మనోజవర్జనలకు తావల మైన రచన. బాహారమైన రచనయు ఆంతరమైన భావన యు అక్షృతకమున పేలనమునై సరళతయే సౌష్టవముగా నెగదిన బహిరంతర బంధు ర కృతి యిది. దాసుగారు మదరాసు, మైసూరు, హోరా హైదరాబాదు మున్నగు మహానగరములందు హరికథాకాలషేషములు సేయుచు నడుమ నడుమ బాటసారి పద్మములనుటంకించుచు తత్తత్వమైన అన్య భాషియులకోసమావోక వాని కాంగ్లాను వాదము సేయుచుండు వారు. అందుకొందరి కోరికమేరకు లదుపది పరిష్కారమైన అంగ్లాను వాదమునే వెలయించిరి. వారి జీవిత కాలము నందే బాటసారి పలుతడవలు ముద్రితమై సహృదయులచే బహుదా సంభావింపబడినది. పామీక్షింపబడినది. అసమీ క్షలలో నా సంపాదకత్వమున గుంటూరు రచయితల సహకార సంఘము గతవత్ప రము వెలయించిన "శ్రీఆదిభట్ట నారాయణదాన సారస్వత సీరాజనము" అను బృహద్గ్రంథమున పొందుపరుపబడిన డాక్టర్ అమరేంద్ర, శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, శ్రీ చెఱుపు పల్లి జమదగ్ని శర్మ గరల సమీక్షలవి పరిమితియందు లఘుపులయ్యై పరిజతి యందలఘువులు గాన వానిం జూడదగును.

1

శ్రీ నారాయణ దాన జీవిత పంచాంగము

31.8.1864 జననము (రక్తాంశు క్రావణ బహుళ చతుర్భుషి).

1869 శివరాత్రి - స్విప్రజ్ఞయా భాగవత లిఖామాన గ్రహణము.

1874 సంగీతాధ్వయనార్తము వాసా సాంబయ్యగారితో తొచ్చిలి ప్రయాణము.

1875 తలిదండ్రులతో కాలినదకను జగన్నాథ యాత్ర.

1877 సింహాచలయాత్ర - పితృవియోగము.

1880 విజయనగరములో అంగ్ల పారశాలా ప్రవేశము.

1883 హరికథకావతారము - విజయనగరము వేణుగోపాలస్వామి అలయ ములో ప్రథమ కథాగానము - 'ధ్రువచరిత్ర' రచనము.

1884-86 ఉత్కృష్టదేశమున హరికథా యాత్ర-చత్రపురమున ఉక్కురాత్రిలో 'అంబరీషచరిత్ర' హరికథారచన, మరునాడుదయమే ప్రదర్శన-లోక నాథము గ్రామమున మొట్టమొదటి సంగీత సాహిత్యాషాపథానము.

1886 మెట్రీక్యూలేషను పరీక్షలో ఉత్తీర్ణత - విశాఖపట్టణమున రెండు నెలలలో పండించు హరికథలు - విజయనగరములో విక్రోరియారాసీ జూబిలీకి ప్రథమాష్టవ్యానముపై హరికథాగానము - గణేంద్రమోషణ రచన - వివాహము - ఏణా వాదనాభ్యాస ప్రారంభము.

1886-88 విశాఖపట్టణమున F. A. చదువు - ఫౌసింకోట జమీందారుగారిని రెండు హరికథలు చేసి మెప్పించి స్కూలర్సిప్పు సంపాదించుట - విశాఖలో 80 హరికథలు - అల్లిపురము జమీందారు హావేలీలో అనే కావరానములు - పితాపుర రాజ సన్నానము.

1888-89 బాటసారి కావ్యరచన - కాకినాడ నాటక సమాజము వారికి కాఁడాన 'విక్రమార్వాళియ' రూపక ప్రదర్శన శిక్షణ - రాజపాత్రధారణ - బందరులో టీకెట్లు పెట్టి సంగీత సాహిత్య ప్షాపథానము - కొందరు సంగీత విద్యాంసులకు శృంగథంగము చేయుట.

1890 దంభపుర ప్రహానన రచన - సారంగదర నాటక రచన - గంజాము మందల పర్యాటన - ఉర్లాము లుకులాము అందు హరికథాగానము.

1891 మార్గందేయ చరిత్ర రచన.

1894 స్వీయచరిత్ర రచన-మదరాసులో రాయ్ బహదూర్ పనప్పాకం ఆనందాచార్యులవారి వివాసమున హరికథా గానము - 25-8-94 న బెంగుళూరులో మైసూరు ప్రభువుమందు సంగీత కాలజీషను, హరికథాగానము-తథాపి సత్కారము.

1895 మైసూరు ప్రభువుచే దసరా దర్శారులో మన సస్నేహము - ఆనంద గజపతిగారి అదరణ-సత్యప్రతి, సూర్యనారాయణ శతకముల రచన-భాసింకోట కోటలో హరికథాగానము, తిరుపతి వెంకట కవులక్ష్మాము.

1898 ప్రహ్లాదచరిత్ర రచన, (అప్పటికి రుక్మిణీకల్యాణ, హరిశ్వంద్ర చరిత్రలు, శ్రీకృష్ణజననము సంస్కృత హరికథ విరచితములు).

1900-1901 ఉర్దూ పార్సీ అరబీ భాషల అభ్యాసము,

1902 భిష్మచరిత్ర, సావిత్రీ చరిత్రముల రచన.

1903 ఏకైకవ్రతిక సావిత్రమ్మ జననము.

1904 ప్రత్యేకాహ్వానముపై బెంగుళూరు ధాక్షిణాత్యగాయక మహానభలలో రుక్మిణీకల్యాణ హరికథాగానము-అందు దాక్షిణామూర్తి పిల్లె అను మార్గంగినునకు గుణపారము - కాకినాడ సరస్వతీ గానసభా స్థాపనము. (నాటినుండి 1942 వరకు ప్రతియేట తత్పవా ప్రారంభాత్మన వము దాసుగారి కథాగానముతోనే ప్రారంభమగుతు అచారము).

1905 మాతృ వియోగము.

1908 భంగు వ్యాసన త్యాగము - ముకుంద, శివ శతక మృత్యుంజయాష్టక రచన.

1910 'తారకమ్' అను సంస్కృత ప్రబంధరచన - జర్కైన్ ప్రొఫెసర్ గిల్లురు కృత క్షామ.

1911-12 రాజమహేంద్రవరమున వీరేశలింగము వంతులుగారిచే నవరత్న భుజక్తిప్రదాన సస్నేహము.

1912-13 విజయసగరమున రీవా సర్కార్ చే సస్నేహము.

1913 కాశియూత్ - అలహాబాదులో జానకీబాబు మెష్పు - కలకత్తాలో శ్రీకృష్ణజననము హరికథ - విశ్వకవి రఫీందుని ప్రశంస.

1914 బిందరులో వీటావాదన ప్రజుకు చల్లపల్లి ప్రభువులచే గందపెందేర సన్మానము - కాశి శతక రచన - (1908-1914 సంభాష వదుమ దేశమున పటుతావుల హరికథా కాలజ్ఞేపములు, ఘన సన్మానములు. నూజివీడులో గజారోహణ, నందిగామలో బ్రిహ్మరథ సన్మానములు. పంచతాళప్రజ్జ్ఞ పరిధిలొంచి సుబ్రహ్మణ్యయ్యరు పీరఘంటా వలయమును విప్పించి, పంచముథీ పరమేశ్వరు దను బిరు దందుట.

1916 భార్య వియోగము - యథార్థ రామాణం రచన.

1919 విజయరామగణపతి సంగీతకళాశాల ప్రిన్సిపాలు వదవి నథిష్టించుట.

1921 రామచంద్ర శతక రచన.

1922 పసుమ త్రి కృష్ణమూర్తిగారి పార్వతీకల్యాణ యత్కగానము కృతి పతిత్వము - 'నవరస తరంగిణి' ప్రకటన.

1923 కాకినాడ కాంగ్రెసు మహాసభలో హరికథా కాలజ్ఞేపము - నరోజిని దేవి ప్రశంస లందుట - ఇంగ్లండులోని Empire Exhibition కు భారత సంగీత ప్రతినిధిగా ఆహ్వానము (కాని వెళ్లిపేడు).

30.8.1924 విజయనగరములో షష్ఠిష్టూర్తి మహాత్మవము.

1927 కి ముందు 'వెన్నుని వేయిపేర్ల వినకరి' (విష్ణు సహాప్ర నామ సంకీర్తి వము) రచన.

1927 మదరాసు అభిల భారత సంగీత పరిషత్తారంభోత్సవముతో స్వాధిరచితములైన 'స్వరాష్టర' కృతులను పాడి ఆచార్య పి. సాంబమూర్తి ప్రశ్నతుల ప్రశంస లందుట.

1928 మదరాసు పుర ప్రముఖుల మహాసభలలో హరికథలు చేసి "అంద్ర దేశ భూషణము"గా ప్రశస్తులగుట.

1929 'ఆన్న తెలుగు పటుకుబడి' వేఱ్మాట, 'మ్రేముక్కుబడి' రచన - విజయనగరములో నవగ్రహాలయ ప్రతిష్ఠ.

1930 'వేఱ్మాంద', 'హరికథామృతమ్' ప్రచురణ, 'గౌరప్ప పెండ్లి' రచన.

1931 గుంటూరులో జరిగిన సప్తమ అభిలాంధ్ర గాయక మహావశిష్టత - అలక నారాయణ గజపతి ప్రభువుతో వీంగిరి ప్రయాణము-అక్కుడ వివిధ సంస్కారాధీకుల గానముచే మెప్పించుట
 1932 తేది 11-2-32 న కొత్తపేటలో హరికథా భవనమునకు శంకు స్థాపనము - ఉమర్కై యాము రచన, ప్రచురణ.
 1933 విశాఖపట్టణమున ప్రభల లక్ష్మీవరసింహాముగారిచే సన్మానము - రాజు విక్రమదేవవరకృగారిచే "సంగీత సాహిత్య పార్వతోమ," 'భారతీతీర్థ' సంస్థచే "ఆటపాటలమేటి" బిరుద ప్రధావము.
 తేది 8-2-33 న విశాఖపట్టణమున జరిగిన యొక సభలో "కృంగార సర్వజ్ఞ" బిరుద ప్రతిగ్రహణము.
 తేది 9-11-33 న తునిలో బ్రహ్మరథ సన్మానము.
 1936 సంగీత కళాశాలాధ్యక్ష పదాప్తి విరమణము - హైదరాబాదులో ఆంధ్ర మిత్రమందలి సన్మానము.
 1936-1937 ఇల్లెందు పుర వాస్తవ్యాలచే పండిత సన్మానము.
 1938 సశిష్యముగా రామేశ్వర యాత్ర-పుటుకోగ్రెట తిరువాన్హారుదర్శాయ సన్మానములు-కన్యాకుమారీ దర్శనము-“దశవిధరరాగనవతి కుసుమ మంజరి” రచనము-చెన్నపురి ఆంధ్ర మహాసభా సన్మానము.
 2-2-39 టార్స్ వెల్ రోర 'నోబెల్' బహుమతి లభికై ప్రోత్సహించుట (కాని దాసుగారా ప్రయత్నము చేయాలి).
 10-4-39 మదరాసులో మరియొక సన్మానము.
 1939-43 “సీమవల్మివహి” అను దేశ్యంధ్రనిషుంటు నిర్మాణము : ఆయు ర్యోద పరిశోధనము-“మన్మిమిన్ను” రచనము; “ఇగజ్జోయితి”-రచన-
 7-5-43 విజయనగరములో ఆంధ్ర కళాపరిషత్త్రారంభోత్సవ సభాధ్యక్షత.
 1943-45 ‘తల్లివిన్న’ రచన, (లిలితానహాసనామమునకు దేశ్యంధ్రవివృతి).
 2-1-1946 పరమపదప్రాప్తి (మనుమనికి మాశూచి రాగా తగవంతుని ప్రార్థించి దానిని తా నాకర్మించుకొని మనుమని బ్రతికించిరని ప్రతితి).

[వరికల్పవ : ఆచార్య యస్వి శోగారావు]

↓

AUTHOR'S PREFACE

THE story embodied in this book is an allegory of human life which begins in sheer ignorance and ends in perfect knowledge. In writing this small poetical work my main object had been to present to the Telugu reading public an attempt at something original as to plot, coupled with vividness of natural descriptions told in easy Telugu devoid of all the artificialities of the usual ornate style. This system, I venture to hope, would be acceptable to cultured readers whose tastes have been mellowed by the ever-advancing modern Literature of the West.

I beg to dedicate this humble book to the Hon'ble Rai Bahadur P. ANANDA CHARLU, Vidya Vinoda, B.L., C.I.E., F.M.U., one of the best friends of Telugu Literature, as a small token of my ever-lasting gratitude to him.

VIZIANAGARAM,
1st June 1933

A. NARAYANAS,
Principal,
Maharajah's Music College.

బాటుసారికి గూడాద్వాము

బాటుసారి మాయాగభీ నరక విముక్తుడగుచుఁ బూర్యజన్మి
వాసనన్నింపుడొడగిన యాత్మకు, దారసుతులు విద్యావివేకములు, మహా
దధిసంసారము, ఓడన్చగిల్చిన కొండ పాపము, సూదికొండప్రకృతి,
సరోవరీపుష్టిణీములు జాగ్రతస్వప్నసుషుప్తులు, ఏదంతరవు లేదురంగు
లిరువదెనిమిది గదులుగల యొంటికంబము మేడ సత్ప్రథాతువులు సహ్య
పాయములు, అరిషద్వ్యర్గములు, పంచకోశములు, నాల్గు పురుషాభములు,
త్రిగుణపికారములు, ప్రపృతీ నివృత్తులు, బ్రిహమ్మాపదమి, కంబముపాది.
రాజదంపతులు జ్ఞానవై రాగ్యములు, చెలికత్తై లష్టాంగములు, తొలిరాజధాని
యైహికము రెండవ రాజధాని యాముష్మీకము, గంటకంబము కమ్మము,
ప్రాత శాస్త్రము, నూత్న వధూవరులు తృతీశ్వరులు, వలపుజాబుపని
షుత్తు, బాటుసారికి స్వదారసుత పునస్సమావేళము కైవల్యప్రాప్తి,
గుఱ్ఱము బుద్ధి, బాకు, తుపాకి బల్లె మీఁపెలు సాధనచతుర్ణ యసంపత్తులు,
పులిపందులు రాగద్వేషములు. జాగిలములు ప్రతములు, ఆసవము దీష.
దాది సంప్రదాయము, గదీయారమాయువు, ఉంగరము ప్రత్యథిజ్ఞానము,
వానదేవత ప్రసాదము, మామగురుఁడు, బావ సభుఁడు, విభ్రాస్తుఁడై
బద్ధుడగుచుఁబ్రిబుద్ధుడై ముక్తు డగుచుంట యాత్మని సహజప్రీదలని
బాటుసారికథకంతకును వేద న్తపరముగానథము. ఈ బాట
సారి కథన్యకల్పితముగాని యింకొక భాషాకావ్యమున నువ్వద మెంత
మాత్ర మున్నాదిందుఁదఁచ్చమతత్ప్రవము అచ్చ తెలుఁగు పిచరింప సలవికాని
పద్ధతి ప్రపకటనమునకు మాత్రమే యించుమిఁచుగా, గూడుఁబడినవి.
మొత్తము, పై, దత్తుమతద్వపము లడ్డదిడ్డముగాఁదఱుచు పద్యకావ్యములు
నొనిపి తీయని తేటతెలుఁగునాటుపేస్కు అమ్మల్చుపమ్మావ్యాఖ్యానాలు భాషా
పర్యుత్తియువణుఁ సెంజ్ఞుర్యపరులు కవులింక మీఁదుగాఁదగడు. ఈ బాట
సారినేసి యాచుచుఁబాదుచు నెఱుఁగు వారలకు నేవినిపింప మొదలిడినపును
నాయాదిరువదినాటగేండ్లు.

బొ టు సా రి

ఉ॥ ఒక్కమహాసూఫుము - హోదధియానముచేసి ముప్పునా
న్నక్కి తొలంగిపోవు నిజ - దారసుతార్థమునై సరోవరీ।
పక్కణసీమలన్నోదకి - వారలు స్తుతిసుంటగాంచి పెం
పెక్కెను బాటసారియియి - యక్కాథపేర యళోవిహారియై॥ 1

ఉ॥ ఎచ్చటిసుంటి నేనిచటి - తెట్టులవచ్చితిఁ గన్నటెంతయు।
న్నిచ్చినఁ గానరాదిదియు - నిక్కమయేమిది పెద్దప్రొతనా।
కచ్చెరువై వినంబడుఁ గ - టా తెలిసెన్నుది దిట్టచేతుఁ జై।
వచ్చిన సీటితాకువడిఁ - ప్రాకుచు నెట్టన నొడ్డుచేరితన॥ 2

అ॥ చిన్నకొడుకుతోడు - జెలియుయేమయ్యోనో।
కొండతగిలి యోడ - కొట్టుబడిన।
తెన్నుతోఁతుండుఁ - తెఱపిసీదిటుమబ్బు।
గ్రమ్మరేయమిగులు - గానరాదు॥ 3

అ॥ ఇట్లు బాటసారి - యెంతయుదిగులంది।
కడువివేకశాలి - గానఁగొంత।
త్రైపిణ్ణిల్లి ప్రేష - ద్రెంచలేక విరాళి।
చెందిముద్దరాలి - పొందుతలఁచి॥ 4

ఉ॥ పాపపు దైవమెంతపోర - పాటొనరించెను నవిగిల్సై నా
యోయిపికవాణియోవికసి - తోతృలతోచన విన్ను బాసి యో।
ట్లోపుదు జాముక్రింద మన - ముంటిమి ముచ్చుటలాడుకొంచునా।
హా పరిపూణ్ణ చంద్రవద - నా మనకింకబుణంబు చెల్లైనా॥ 5

అ॥ అనుచు పొమ్మసిల్లి - యతఁడెటుకేలకు।
దిమ్మదీఱ డెంద - ముమ్మలింపా

అలసినట్టి యంగ - ములు గూచుకొనిలేచి।

నిలిచి నాల్గుదెసలు - కలయిషాచి॥

6

క॥ కాసీ దైవమ యిక్కడా

కాననుదెచ్చితివి యెట్లు - లో సీమీదఁనా

పూని సయిరింతు సదుగో॥

బైనెగడు తూపున్ - తెల్లవాఱుచునుండెన్।

7

చ॥ అసుచతఁడంతఁగఁచే జటు - లానిలసంచల దూర్జ్యమారికా।

ఘనవికటధ్వని ప్రభల - కన్ధిసముత్సువమాన రఘ్యమా।

తనరవిభింబ మొక్కఁదెస్ - దక్కినచక్కులు బిక్కట్లియా

కుంననడుమిన్నదన్ననొక్కాండసుదండనుగఁచి వెండియున్॥ 8

గ॥ తొదరియక్కాండనడుమ నె - క్కడనొ తొఱ్చా

కొనుచు వదినైచరేక హో - రునఁఖిఱుంది।

కిద్దిలస్యదుకొండల - నీశ్చకొనుచు।

నేపుమై దుళ్లిపడు నెల - యేఱుగనియై॥

9

గి॥ కాంచి యతఁడటై క్రొత్తలో - కంబునందు॥

నున్నతీచున సచ్చెరు - వొందివేఱు।

వంకఁ ఛోలేకయైద్దియు - న్యాలుపోకా

తెంపుతోఁ దుదకాయేటి - తెన్నువటై॥

10

సీ॥ అయేటి కిరువంక - 10 దేటవాఱుగ -

మెట్లుమత్తినయట్లు - మీటినెఱయు॥

బండినమామిళ్లు - పనసలు నిమ్మలు -

నేరేళ్లు మణివింత - తీరుచెట్లు।

రెడనెడగెలలతో - వింపార వంగిన -

కపురంపుటనఁటులు - కమ్మతావి।

వెదచల్లు గొజ్జంగి - పోదరింణ్ణునందఁడు -

జిన్నిపూఁదేనియ - ల్పిల్పుచోట్లు।

కన్నలకువింతవండువు - గాగనతఁడు।

చూచుచీక్కురస్పుష్టికిఁ - జోద్యపదుచు।

కొండసగమెక్కు - నెమ్ముది - గొనదలంచి।

కూరుచుండెను సంపంగి - గున్నక్కిందా।

11

సీ॥ నెమరువేయుచు లేక్కు - నీడల నాగెలోఁ -

బొదలలో నెమతులు - కుడురుకొనియై।

లోతుమడుంగుల - నీతాడె నేన్నులు -

సందులు బురదలు - బాదుకొనియై।

కొమ్ములపైఁ శేరుకొనియై - గోతులుపుల్లు -

లన్నియు, దొఱ్ఱుల - నణఁగజ్ఞాచ్చెఁ।

లోవలఁఁఁడిపులు - లావులింతలుదీనె -

నొందులలోఁ బాము - లూపుఁఁయచ్చెఁ!

ఆదవినందదితగ్గెన - అగ్గుడలయందుఁ।

జెలఁగి పొగచిమ్ముకొంచు కా - చిఁచ్చుహొచ్చెఁ।

రెండుజాముల వేసవి - మండిపడుచుఁ।

గొండబీఁఁఁలు వాఱఁగ - నెండకాఁచెఁ।

12

క॥ అయ్యెండ తాకు వదియున్।

హోయిగఁ జలినీరుచల్లు - నాయేటిధరిన్।

రేయివడుదాఁక నిద్దురా

వోయి యతఁడుమేలుకొంచే - బాలుపుగనంతన్॥

13

గీ॥ కదలినవ్వుచుఁ బొంగి సం - రదు లొనచేఁ॥

గప్పురపు దివ్యేవలెణంద్రు - దొప్పుమీణా

కొండయంతయు మెండుగ - వెండివాఱఁ।

బండువెన్నెల కన్నల - పండువయ్యె॥

14

ఉ॥ అంత నతండు కన్నలకు - హోయిగవెన్నెల గాయఁగాంచితా।

నెంతయు సంతసించి పర - మేళునిపైఁ దనభారముంచి ని।

శ్రీంతఁ జనంగనెంచి నటు - చెంగటలన్నరికించి కారి యొమ్మె।

కీర్తింతయుదప్రపోకనెల - యేటిదరిన్నదియేగుమండఁగన్॥ 15

గీ॥ వులుగు మూల్చులు తెబ్బులి - బొబ్బిరింత।

లదవిశందంద నెమ్మది - కడలుగొల్పా

తడఁబడుచతండు నడిరేయి - ఉదాక నడిచి!

దారికఢ్డుగ నొకకొండ - తగులఁజూచి॥

16

చ॥ ఇదియొక్క సూదికొండ తెఱ - ఏయుక లూసెలయేఱు దీనిలో।

పు దొలిచివచ్చుచున్నయది - పోవఁగ నాకిటమీదదారియొమ్మె।

య్యదివటఁ బ్రీధ్దుదూఱువు - కాఁగెదనంచొకచాపరాయివే।

నీదియుగమోపి షింటిదెస - గన్నొసుచున్నలపోనె నిట్టులన్॥ 17

గీ॥ వెల్లుబాటిన ఊబిల్లి - వేగుఁచుక్కా।

యుమ దివంబున షైలయుచు - నున్నయట్లు।

చిన్నికొమరునితోముద్దు - చెలియతేఱు।

చూండెగాఁబోలు మన్నీట - నిండుకొఱగి॥

18

ఁ॥ ఎక్కుడి నావయాత్ర లథి - యించె నహో మనపాలదిక్కులే,

కక్కుట నిన్ను పాసి చెలి - యాయటులొంటిగనుంటవ్వానేవే।

ప్రముఖుడి దయ్యమింతపని - పుట్టువుఁటంచు నెఱుంగన్నె తినే।

చక్కుని నిన్నువంటి సత్తి - జన్ముకతంబులన్నెను గల్లునే॥ 19

క॥ అనిబిట్లు సొమ్మసిలి నె।

టునుఁదెలిఫ్ఫొబ్బంది యంత - ఉన్నేగుఱు పూ।

సిసలాగు బ్రీధ్దుపొడుమఁగఁ।

గనుఁగవసీరొత్తుకొంచుఁ గనుఁ - గొనిపెలుచు॥

20

గీ॥ ఔర గారడిమార్యంద - యబ్బరఁబు।

కదబ్రితుకవలెనీకర - కొళలఁబు:

అల్పకౌమంబులన్నాఁ - యథికదివ్యా
శుఅను గన్వట్టనీయక - మోసవుచ్చు।

21

క॥ ఆనియట్లు క్రతుకుపై రోఁ।

తను బట్టి యసూయషుట్టు - దనకష్లల ని।
చీపున లోకశాంధవుండన।
కనిష్ఠరములాడి యతఁడు - గమనోక్కుఖుఁడై॥

22

క॥ పరికించి కొండయావలా

కరిగు నొకలోయదారి -- నారసియందున్।
ణొరఁబడుచు నెట్లకేలకుఁ।
జెరువొక్కుటేగాంచి దాని - చెలువునొఁగడెన॥

23

సీ॥ చుట్టునగట్టులు - పెట్టినయట్టులు -

బలు కొండల నెవండు - సిలిపినఁడు।

నీటిమట్టముదాక - నాటిన ల్రాటుల -
వృక్షపంచ్ఛులెవండు - పెంచినఁడు।

కనుచూపు దూరఁబు - గాఁ జదరముగ నెం -

తయు లోతుగ నెవండు - త్రవ్యినఁడు।

పలువన్నియల తామ - రలు కలువలువర్ణు -

బూలనారెవ్యుఁడు - పోసినఁడు।

సృష్టివై చిత్ర్య మహాయూ - హింపు దరమా।

యేమనుమ్ములచేత కీ - యుపువుచ్చు।

నేనుచూచిన నెలయేఱు - దీనిలోనఁ।

దొదరికాఁబోలు నిక్కుండు - దొతిచిపడియె॥

24

క॥ ఇటులబ్బురపడి యతఁడా।

తటూకమును స్వానమాడి - తపనున్నని దూ।

ఔట్కుకై పొక్కుచునంజలి।

పుటమ్ముతో నీరుపట్టి - పొగడిన్నోచెచ్చు॥

25

గీ॥ అదలుగూరిపెడు చీకటి – కదలినుంది।
 కదపిమముగాచు తరణేసి – కిదెద్రమైత్తు।
 అహితములు గౌట్టి గొప్పమే – శ్వాచరించి।
 యేలుచుండెడు మిత్రునీ – కిదె జొహరు।

26

క॥ అనుచర్ష్ట్య మొసఁగి యొద్దును।
 దినఁదగు దుంపలొకకొన్ని – తీసి నమలి తీ।
 యని సీరుత్రాగి బలుకా।
 ఘనీదకున్నదగి యతుడు – కూర్చున్నతట్టిన్॥

27

చ॥ గిరులదరంగ నొక్కమొగి – గీకరొదలైలరేఁగె నంతట।
 స్తురణివదంకున్నట్టులు బి – దంబుల చప్పుడుతోఁచే బిమ్ముటన్।
 గరములుబట్టి చెట్టులు పె – కల్పుచు వీనులపీచుకొంచు సి।
 త్వారముగగొండలీనిన ఏ – ధంబువ నేన్నలు చెర్చుచేరుగన్॥

28

గీ॥ తమ్ముమాలిన ధర్మఁబు – తగదటంచు।
 దలల నలరించు తమ మొద – శులను గావు।
 బూనిచాఁచిన నీదల – ముహుఁచుకొనియెఁ।
 భాదపంబులు నడిమింట – భానుఁదొప్పు॥

29

క॥ అబ్బరము వెఱపుబెనుగొని।
 గొబ్బున నతుఁదొకముట్టి – కొనకెక్కెను జె।
 ర్యాబ్బుగ నేనుఁగు కదుపులి।
 గుబ్బున దిగి డప్పిత్తయ్య – కొని చెలువారన్॥

30

ఉ॥ కొమ్ములుఁజొన్నియొద్దుపడు – గ్రుమ్మునుగొన్ని జలమ్ముపీల్చిపైఁ।
 జిమ్మును కొన్ని తామరలు – చెగ్గలువలైపలించుఁ గొన్ని తొం।
 దమ్ముల సీటిమీఁదను ద – టాలున మోదునుగొన్ని పట్టుపం।
 తమ్ములసీముఁగొన్ని మెయి – తాఁకులుఁబొక్కునుగొన్ని యేనుఁగుల్తి.

గీ॥ ద స్తుయూధమ్ములిట్టులు – దనివిత్తిఁ।
 జెరువులోపలు జెరలాడి – పరువులిడుచు।

మూరుకొను చెదురేగుచుఁ - బోరు చునికి।

మూలలకుఁజేరే బడమటు - ప్రోద్దుణారె॥

32

అ॥ అంతవఱకుఁ జెట్టు - నందుండి దవ్వులా

నాత, దొక్కుయున్న - తాలయంబు।

దెందమలరుఁగాంచి - క్రీందికిదిగి మేటి।

హూవుఁదోటనుండి - పోవుచుండి॥

33

సీ॥ ఏవై పుణాచిన - నావై పుననె కమ్ము -

తావులీనెడు వింత - హూవుఁబొదలు।

నేవంకుఁగనుఁగొన్న - నావంకనేఫలి -

యించు నానావిధ - వృష్టపజ్ఞు!

లేదిక్కుఁబరికింప - నాదిక్కుననె స న్న -

తము నీరుచల్లు య - వ్యుములు మటియు।

నేతట్టుఁగాంచిన - నాతట్టుననె తీర్చి -

కట్టినమణిమయ - కుట్టిమమ్ము!

అద్వాతానందములు పెన - య్యన్ నతఁదు।

గనుచుఁ గలయందు విహారించు - కరణైజనుచు।

ఒంటిపాటునక్కె వగ - పొంది యంతా

లోనుఁ దనచెలిఁదలుఁచి యి - ట్లు పలవించె॥

34

సీ॥ పించి యంబుల విప్పి - పెండ్లీ యూటల రొప్పి -

యూడునటువపిట్ట - జోడుఁజూచి।

తవమిటారికిదంబు - తలిరుటాకువిడంబు -

వాడుకోయిలమిన్న - దాడిఁజూచి।

వదుఁతోదుత నచ్చ - వందుగు జూరుముచ్చ -

టోడుచుఁ దినుచిల్కు - ప్రోదుఁజూచి।

కమ్ముకేనెల మెక్కు - కొమ్ముకొఁగిటుఁజూక్కు -

సాడులేఁదుమైద - కోడెఁజూచి।

అంత గంతుల హెచ్చిగ ర - వంత నొచ్చి।
నేర్చిరియనుచు మెచ్చిని - ట్లార్పుషుచ్చి।
బయలు కోగిశులకుఁ టొచ్చి - హొయలువిచ్చి।
నచ్చి పొగలుచునుంటీ ఊ - న లుటువచ్చి।

35

గీ॥ ఇన్నిసోదెములన్నాచి - యేగుచుంటి।
మనసునకు నిచ్చతగులదు - మఱియదేము।
కానితలఁషున మెలుగు - చక్కనివెలంది॥
బిడ్డలన్నాసి యుంటకీ - యద్దులేము॥

36

గీ॥ అనుచు వలవంతఁదూలుచు - నతఁడు రేయి।
పడినవేళకు నాదివ్య - భవనమునకు।
వచ్చియాలోనికిన్నొచ్చి - యచ్చెరువుగి!
నచటి వింతలుగని య్యు - లప్రిపడియై।

37

సీ॥ కమలాకృతియుఁ జుట్టు - తైవారమరకోసు -
గలిగి యేడంతస్తు - ములు జెలంగి।
మొదటిదౌ నంకణమున - కేను రెండు నా -
పయిదానికాటిట్లు - వరుసతోదా।
నాక్కుకటియై తగ్గి - యుండె గదులలెక్కు -
తనరు నంతరవు నం - తరువుక్రింది।
నాక్కుక్క బలుకంబి - మూతముగా నిలు -
వున కొండువన్నియ - పొల్పుమీఱు।

ధాన్యరాశులకుఁ దొలియం - తస్తు నీటి।
యంత్రముల కష్యలిదియుమూఁ - డవదివంటి।
కావలది యారగింపుల - తైదవయది।
సథకు నా పైదిళయ్యక - ర్చనకుఁదుదది॥

38

ళా॥ జూరా యేమి మహాద్వంబిది నిజం - బాచిత్తువిభ్రాన్నియూ।
యేరీ ర్మోవ్వరు గావరారిచట మూ - హింపన్నకక్కుంబు కౌ।

దే రాజ్యంబునుంటో యొవరిదో - యా సాధరాజంబు నా !

నారత్మాంచితమైతపుంబుడిపియా - నందంబుగావించెదిన్ || 39

గీ॥ అన్నియంతస్తులందు న - నతుకు లేక ।

వెలయురతనాలు బలుకంబు - ములుగదూలా

ములుగగోదలుగాఁ దిన్ని - యయగబ్బిరా

యట్టి వింతలు మణియునెం - దేనిఁగలవె॥ 40

క॥ ఎచ్చోటనుండి చూచినా

నచ్చెరువుగ మేడయ్యెల్ల - సగపదెదుఁగదా

యచ్చపురతనంబగుటం!

బెచ్చుగ నిదియట్లు మాఱు - మెణయుచునుండెన్॥ 41

క॥ అపూరా కిఝ్చోద్భోగో ।

భవిష్యతియ నన్ననిచట - సృష్టంబయ్యేన్ ।

దివిశేఖ్వరునకయిన నీ ।

భవనోన్నతిఁ బొందనెట్లు - ప్రొప్పంబానో॥ 42

మ॥ నరులాకారని మేషభావమిచట - న్నాన్నిఁచుటన్నేయులో ।

దురు నన్నెవ్వురుపల్గైరించరిదియె - దో మాయకాఁబోలుఁటా

వరెయిచ్చోటనులెల్లఁజేయుటకుఁగీ - లోఘ్నులడంగెన్నారిం

బొరిఁగాలోచితరాగ తాలములన - మోగ్గుదంబు కావించుచున్॥ 43

గీ॥ అనుచుఁదుదిమిద్దైపెనుండి - యాతఁడు మగా

యాఁడుబొఘ్నులవింతల - నరయుచుండా

గొంతలోపల గంటకం - గుమని ప్రొమోగెఁ

వెంటనేమేడలో వింత - వెలుఁగుతోఁచె॥ 44

గీ॥ చుట్టుచెలువలుగొలువఁగ సొంపుతోదు ॥

శైలుఁగుతనముద్దుకోమలి - చెట్టుబట్టి

చుక్కులందున రోయిని - ప్రెక్కునొప్పు

చందురునివలె నొకపాదు - సాహితోఁచె॥ 45

క॥ అద్దివ్యపురుషుడ త్తుటి।

సుద్దినులకంబులాడి - జోటులుకొల్మున్ ।

ముద్దియచేతినొని తుది,

మిదైకుజని వేఱ్ఱుబ్లు - మించినుతించెన్॥

46

ఖ॥ కారణకారణాభిల జ - గత్పరిపాలక విశ్వరూప సం।

సార విదూర ఘోరకలు - షమ్మదయాంబుది సర్వజీవనా।

ధారయశోవిహార విభు - ధస్తవసీయ చరిత్రతక్త ము।

న్యారనమోకస్తుతేయనుచు - దత్తార్థుడై యతఁడంతదిగ్గునన్॥

47

గ॥ పలుకులెవ్వయు లేక ప్రూ - న్వదినవాని।

నార్తిమూర్తిథవించిన - యటులున్నా।

దిస్సమొలవాని మిక్కిరి - దస్సియున్నా।

పాటసారిని గన్నాని - పలికెనిట్లు॥

48

మత్తకోకిలా ఓర యొచ్చుఁడివు నివ్వేర - నంద కెంతయుమిదైనే।

తీరునన్నొర్కుగలినాఁరు - దిగ్గునన్నము, జూచి కా।

న్నీరువంచెవేల విన్నన - నెమ్మిపుట్టెసు మాకు నీ।

యూరుపేరు విన్నవేశుక - లూరుచున్నవితెఱ్ఱుమూ॥

49

క॥ అని దువ్యలువనొసఁగిని।

గొని మొలపై బిగియఁజుట్లు - కొనిలేచి యతం।

డనెనాయేలికతో, గా।

గొనలందునవేదినీరు - గొఱ్ఱునణాఱన్॥

50

మ॥ అనమూయేమని తెల్ఱువఁడనినుగ - న్నార్గన్గగన్నాన్నయం।

తనె దారాత్మజులున్న చోటు వెదుక - న్నాటోయేశోకంబు నె,

మృసమాళ గొనసాగెనంగములకు - న్నార్గ్రజ్ఞమంబున్నవ్యా।

య్యోనుసుస్వప్నుమనిక్కుమౌనటుల నెం - తేదన్యతనొందితిన్॥

51

క॥ మున్నీటి నావముప్పునఁ।
 జిన్ని కొదుకుతోడ ముద్దు - చెలియతోలంగఁ।
 న్నస్సీటఁ గొండదడుపుచు।
 నెన్నోయిక్కట్ల దాటియే - విటులుంటీ॥ 52

గీ॥ అనుచు విట్టూర్చు నిగుడింప - నతఁడు మిగులఁ।
 ణాలిపడి బాటసారి కె - స్నేహపట్టి।
 తండ్రినీవలె నీవారు - తప్పిప్రబ్రతికి।
 రేమ్ము సైరించు ముందు మే - లెనయవచ్చు॥ 53

క॥ తెలివిన్నోని కడచినయది।
 కలవలేదలపోసి హాయఁ - గను మవిమఱపు।
 న్నొలిపించు వింతహఁదే।
 నెలఁజొక్కున్నేసి యాత - విన్నోదొక్కునుచున్॥ 54

గీ॥ కుడుచుమిద్దియకాదార - గొబ్బునఁజని।
 చేడెలన్నూడి ముచ్చుల - లాడుకొంచు।
 అదటుననిన్నించి పటుచవు - లారగించి।
 యాటపాటల వెన్నెల - బెటనుండ॥ 55

సీ॥ సన్నపుటెలుఁగుతోఁ - గిన్నెరజతఁచేసి -
 తేఁడుపొగడ బాటఁ - బాడునొకటె।
 యదిగొఁ జందరుఁడు నా - కండె చూముడియని -
 యేలికమోము ము - ధ్విషునొక రై
 చ్చల్లరే వెన్నెల - చీరెగట్టితిని -
 తొపులూడిచి నవ్వు - దొడుగునోరై!
 యాతలోనాకెవ్వ - రెనయని నున్నని -
 రతనంపు దిన్నుపైఁ - ప్రభాకునోర్రు।
 కోయిలల వెక్కిరించుచు - న్నాయునొకత।
 యెద్దియో తఱపోయుచు - నేడ్చునొకత।

యేమియల్లరియని కను - బ్రామునొకతి।

సోలియదెం నొక్కుతె - చౌక్కునొకతి॥

56

ఉ॥ చల్లనిరేయ తెమ్మెరలు - చక్కిలిగింతలువెట్ట వెన్నెలా
అచ్చల్లఁగనవ్వు నెచ్చెలియ - చక్కనిమోము మగండునిండు జా।
బిల్లిగనెంచి సందియము - వీడఁగమ్మద్దిదీయఁదు నిక్కువం।
బెల్ల నెత్తింగియున్నమి నొ - కింత పరాకునవసంటు మాటిక్కొ॥ 57

గీ॥ ఒడణ లెఱుగక వేడ్కుల - నోలలాడు।
వారివలెదానుగూడఁ దా - రాగైపదుచు।
తలఁపులోనున్న చెలియ ద - వ్వులు జెలంగు।
పగిదఁ భోరపాటుతోదఁ - బాటుచెంది॥

58

శా॥ ఏమే యెట్టులవచ్చినావు పసివఁ - డెచ్చోటనున్నఁడ హఁ।
స్వామీ ప్రాణము మళ్లి చేరినటుల - న్యచ్చెన్నదా చెల్వయఁ।
న్యమోదంబును గుఁగలించుటకు దా - యన్నెల్చితోనాసవం।
భీ మోసంబోనరించేగాని చెలియే-దీయన్న సిగ్గాందిన్నొ॥ 59

క॥ కని యందత్తొక్క మొగఁ బఁ।
కుగున నొండొరుగఁచి నవ్వు - కొనిరంతట మిం।
ట నణఁగసాగెన్నుక్కులు।
వెనువెంటన్నందమాము - వెలవెలు బాతెన్నొ॥

60

సీ॥ ఖంటిసాటును బొక్కి - యురువయు కెంపెక్కి -
విన్నుతూర్పునుదూతె - వేగుఁఱక్కా।
తెక్కులు జాధించి - ముక్కునుగోదించి -
కొక్కొరోకోయని - కూనెఁగోది।
సిటితావులఁదాయి - తోటల గదితేఱి -
యొడలు చల్లనసేయు - చుండెగాలి।
యైదుజాములప్పద్దు - గాదోచునికఁబ్రోద్దు -
పొడమెడునని చాట - దొడుగెగంట।

పట్టలెడఁషాసి పిట్టలు – బయటఁషాటే॥
దలలు తీక్కించి మొక్కలు – చెలువుమీతె॥
బలిమితోడుత నిద్దర – బరువుకొతె॥
దెబ్బన న్యేసవిన్నేయి – తెల్లవాతె॥

61

గ॥ అంతఁ దనయింతఁ బాలకీ – యందున దౌరా
చెలులు గొలువంగ నగరునఁ – జేరఁబనిచి।
యదివరకె పిల్చవచ్చిన – యదపి వాంద్రా
నగపతుచి బాటసారితో – ననియైనిట్లు॥

62

శ॥ కంటేవేటకుఁ బిల్చవచ్చిరిపుదే – గన్మోలువేరమ్ము వె।
న్యేంట న్యుఱుమునెక్కు మంచొక ప – టాణీనూపి పేరీఁటేగే॥
ల్లంటన్యుటునేర్చిమైములువుల – న్దటంబుగావించి బ।
ల్పుంటుల్లాగిలమ్ముల్లడంగి యిరుక్రే – వల్లాచియే తెంచఁగన్॥

63

గ॥ తానునొక్కివింత – తరబడిగుఱ్ఱంబు।
ప్రైదుఱంగలించి – బయలుదేణి।
గడియలోన నొక్కి – కాఱడవికిఁజేరి।
బాటసారితోడు – బలికెనిట్లు॥

64

మ॥ చెలికాడాయదె కొమ్ము పందిబురద – న్యిటూడియావైపు పే।
రలు క్షన్హాపువలెన్నడంగెదు రవం – తైన్నిగుల్సొందక।
వ్యులచే యాటియఁబట్టుమంచుఁ దనవా – ర్వుంబున్యదిన్హాటియో।
దలవైదఁటఁగుఁజేసివెంబక్కిఁబిఱుం – దన్యల్లైమున్నచ్చినన్॥

65

క॥ మెదత్రిపులేక బల్లైము।
తాడలోని మురుకొనుచదియుఁ – దునియలుచేయన్।
వడినీఁటేగ్రుచ్చి దాని।
న్యుడవై చెన్యాటసారి – ప్రథువౌననఁగన్॥

66

అ॥ అంతలోనొకండ - హపాదుసాకోలు।
 పులియదిగోఁ గనుగొఱ - పోతునొడా।
 గఱచివాకలోనే - బఱచుచున్నదియని।
 విన్నవింపతేఁదు - వేడ్కుమీఱ।

67

మ॥ బహిరాతేఁచులు జాగిలంబులు సికొ - ల్పన్జెసిపోనీకుఁడా।
 పులినంచున్నెలికానితో మిగులు ద - నుపున్పాంది బాకుల్లుపా।
 కులు చేఱట్టి బిరానుఁబోయియచట - న్నాంకేమియున్నెక క।
 న్నులనిప్పుల్లురియించుబెబ్బాలియెద - ద్దూయ్యనగుండేసినన్॥

68

క॥ ప్రేటువదియుఁ బొగచాటుని।
 మీటినటుల బాటుసారి - మెయిదాఁటన్స్సే।
 రీఁటెపులినోటనాటుచు।
 మాటెనతఁడు తన్ను మేటి - మాటికిమెచ్చన్॥

69

అ॥ ఇట్లు వేఁటనెఱపి - యేపారుబడిలిక।
 లదఁపఁబానకంబు - లానిగుఱ్ఱా।
 ములను మార్చి యెక్కి - ప్రోలునకరుగుచు।
 బాటుసారికిట్లు - పలికెటేఁదు॥

70

క॥ షియన్న యింతవాడవ।
 సీయొర్పున్నావు తెంపు - నేర్పున్గంటిన్।
 సియడిగినదెల్ల నిచెద,
 హాయిగనాయొద్దనుండు - మాయుఁకమీఁవన్॥

71

క॥ ఎనిమిది యామడలు వెడలు।
 పునుమణియంతకిరురెళ్లు - పొడవునసీనే।
 స్తుస్తి పట్టమెట్టులుండెనో।
 కనుమానలుకడలఁగడలి - గాచుచునుండన్॥

72

గీ॥ దౌద్దకొలనుండె నిక్కండ - తూర్పునందు
నదియు సీకంటఁబడవచ్చు - ననుకొనియైదా
అందులోఁబుట్టి పట్టుము - నంతఁబుట్టి।
మించియాపెద్ద యేఱుపం - డించుచుండు॥

78

క॥ నిన్నమనమున్న మిద్దియా
యైన్నండిక్కండు దొలిచి - యైవరొనరిచిరో
యైన్నన్నాలము మేమది।
యైన్ననోతరములబడి - నేలుచునైనన్న॥

74

గీ॥ ఇంకఁబల్లంబుచేరితి - మిటకు నాలు
గామదల మేర మనకోట - యలరుచుండు।
గదియలోగాల్యపైఁ బొగ - పడవమీఁదా
నేగుదమురమ్ము వదిగు - బ్రొదైక్కుకుండ॥

75

అ॥ అనుచుందన్నఁగూర్చి - తనపట్టుముగుణించి
బాటసారితోడు - దేటపటిచి
యతనిఁదోదుకొనుచు - నాదొరయేగునా
యేటికాల్యకుఁగుడి - యైడమలండు॥

76

అయ్యగ్రాహి॥ నింగికిఁజెలంగి తుద - లంగలిసి పందిరి వ -
తెంగదగిఁచల నో - సంగుబలుపోఁకల్
సంగదినెనంగి నల - వంగముల కొమ్ములఁడై -
నంగి కొనసాగు విడె - ముంగొలప్రటాకుల్
రంగుమెయిపండుగొల - లంగలిగినిచ్చెనలు -
వంగినయనంటుల బె - ధంగయిన మోకల్
ముంగలు బొసంగఁజలు - వంగొనుచునండు లెన -
యంగు బరహాపలు తె - అంగులగుప్రమాకుల్॥

77

చ॥ చెలువుగు గాచు వేర్పనస - చెన్నుగి కొబ్బరిబార్లు రేవులా
నోపుగ మేటియుయ్యెలల - పోలికనూడలదించి మించు ము।

ష్టూలు దమయున్మి చెప్పగ మ - బుంగగువాడలుమాళ్లపలై లు।
వ్యోలనలుచావడుల్మైయు - బచ్చనిషై రులతో బొలంబులున్ ॥ 78

అ॥ కనుచుణఁడవకాల్య - కట్టలలోదూతి।
మబ్బులందుడాగి - మఱలమఱలఁ।
దోచు ప్రోద్దుపగిది - దొదరఁగనివ్యాహి।
బట్టువారికెల్లఁ - బసిఁదినిదుచు॥ 79

చ॥ చనిచని మన్నెకాఁడు తన - సంగదికావినిజాచి నెయ్యఁడా।
కనుమదె పెద్దయేఱవి - కై వడి నోదలుమిన్నముట్టుచుం।
ద నెటుల నైదుకోసుల వె - డల్పయి యొద్దులుతీసిపాఱుచుం।
దెనొ యొటులన్నిరంగులువ - దిన్నెనరాకకుప్రొగుచుండెనో॥ 80

అ॥ అనుచు జెప్పుచుండు - నంతలోఁబెనుచోఱి।
వలె దమ పొగపడవ - పట్టుముదరి।
గొనఁగ నాల్గుజోళ్లు - గుఱుములూన్నిపుని।
బండిమీద వారు - బయలుదేఱి॥ 81

సీ॥ ఆమఁడవదరమై - యంతటనేటి నీ -
రుభికించు పెన్నెర - లొప్పుమీఱఁ।
బెద్దమేడలు కర్లి - విరివియై దిద్దిన -
యట్టుతిన్ననివాడ - లందమారఁ।
మిన్ను గప్పుచు బొగ - మేటిమబ్బులవలే -
జెదరియంగళ్లమై - జెలఁగుచుండు।
సండువెట్టుఁగనీక - యందఱున్పొళారు
కదపల రాకపో - కలను సలుపఁ

బిచ్చగాంద్రును వెలయాండు - పేరునకయి
నన్నలుగక వెలయుచుండు - నగరునందుఁ।
దనరువింతలు పేర్చేరఁ - దనసకునకుఁ।
జ్ఞాపు చాధారయేగెడు - చొప్పునందు॥ 82

చ॥ తెరువునొకింతలేక చను - దెంచెదు మూడుఎలంగఁబుచ్చు బా
ల్లరికివట్టార్థయార్పులు త - శుక్కున నెందకుఁబోల్పు సన్నులా
న్వరఁగు తుపాకులూనిన సి - పాయిదశమ్ముల జోళ్లచప్పుడు,
ల్పురిఁబోరిబూరతాఱవళు - లున్నినుచక్కటేవిక్కటేల్లఁగ్గె॥ 83

సీ॥ తడఁబడికొప్పులు - సడలఁగఁబయ్యేద -
తెడలమేడలపయి - కెక్కువారు।
కనులారఁజూచి దీ - వన పాటపాడి దో -
సిళ్లతోఁ బూవులు - చల్లువారు
పట్టమునందలి - పడఁతులకున్నంద్రి -
వలెఁ గోకలిడునంచు - నలరువారు।
తగవు నొకింతయు - స్థప్పనొల్లఁడు నిజ -
ముగ వేలుపితుడని - ప్రైముక్కువారు।
వోము దొరసాని దేయని - నొడవువారు।
సాగసుఁగాంచి విభాకునఁ - జొక్కువారు।
నగుచుఁ జెలువలు గనుచుండ - నాతఁడంతా
లోన మెల్లనఁ దనకోట - లోనికరిగె॥ 84

క॥ అకోటకున్నాటు।
ప్రాపకారమగ త్రయున్నో - రన సాధ్యములో।
అకోటలోని మేడలు।
గైకొన్న సాగసులఁ ఛాగద - గనళక్కుములో॥ 85

ఆ॥ అట్టి నగరిలోన - నరుసువలెన్నాట।
సాంకొల్పుఁబడుచు - సంతసంబు।
పదయుఁజాలక దొర - కడకొక్కునఁదేగి।
కనుల నీరువంచు - చనియెనిట్లు॥ 86

మ॥ అకటూ రోగికి విందొనర్చునట్లీ - వందించు భాగ్యంబు రి।
త్తకదాచెల్పునుబాసి మేటివలవం - తన్నుందునీసంగదీ।

నికిరాజో త్రమయు ర్థ బ్రాహ్మణవుడనో - నీప్రాపుషోనాదీ నే।
నిఱక నెందేనుదు నాలుబిధ్యల మణే - నేతీరునన్నాచెదన్॥

87

తీ॥ తాను ముందుగరేచి - తానముగావించి -

పొందమైవలె నాకు _ మోముచూపు।

నిల్లు నీటుగఁజేసి - యెంతయుగ్గొంజవు -
లూరు వంటలు కడు - పారమేషు।

నేపై కింజని మళ్ళి - యేతేర నాయడు -
గులఁబట్టి నిమిరి బ - దలికఁబాపు।

నామాట కెన్నుఁడై - నన్నవదాఁటక -
నానేరమెట్టిది - యైననోపు।

కలిమిలేముల నిల్లొక్క - కరణిజరపు।

నన్నిటికినెక్కు_నంచు - మర్యాద నెరపు।

కరము భీదలపైఁగని - కరముపరపు।

నట్టి యుల్లాలిఁ ధాసినే - నెట్టుఖాండు।

88

క॥ అని వగచు భారపూరి।

ననియొకిమీఁదూరదించి - కనికరమున వి

ట్లనె నన్నయఁక నషలా।

నృనిలేదొక మేలుమాట - పలికెడనిదుగోన్॥

89

గీ॥ పట్టుమున్నేరునపుడె సీ - వారికొఱకు।

సరయఁఁపిన బంట్లులు - దిఁగివచ్చు।

చల్లగా నీపడఁతియు - స్వీలవఁడు।

బ్రిత్తినారఁచు నిష్టుడే - పలికిరిచుమి॥

90

క॥ అని చెప్పిన విని సందియా

మును ఫేడ్కుయు నబ్బరంబు - మప్పిరిగొనుగు।

మనసును దడఁబడి యెద్దియు।

ననుఁజాలక కొత విలిచి - యతఁడిట్లనియైన్॥

91

శ॥ నన్న నైంచిన తండ్రి నాయువుడా - నాపాలిమేల్వెంవా
రున్నారా యెట్లులైననుం బ్రతికితా - మున్నార యెందున్నవా
రెన్నుచీచ్చటికేగుదెంచెదుబం - టీంకెటులన్జెప్పిన నా
రన్ననాకొకమాటలోన సెలవి - మ్మాయంతయున్నౌకెరదన్॥ 92

గ॥ అనుచుంద త్తరపదుచుందు - నతనితోడ
నరుసిటులు బల్మేవిను సంది - యంబువదకు
మనమిటకు రాకమున్న నీ - మగువవచ్చి
యెద్దియోవ్రాసి చనినట్టు - లెఱుకపడియో॥ 93

క॥ అనిచెప్పి యమ్మగండా
తనిందోగ్గుని యోడవు - దాపున నింపోం
దిన గంటకంబమునకు!
న్నని యందలి వ్రాతనిట్లు - చదువుదొడంగెన్॥ 94

చక్కర॥ పెనుగాలి నోచమున్నటు గొండపై - విడిచెడన్గ
వెనుకొన్నయుకెదో నావయందలు - నైనిచితెచ్చి
ననుగట్టుకొన్న యాతందొకండెక - న్నడకయుండె
వినుగొల్లు గంబమావనిం గాంచిన - నైదకఱంపు॥ 95

గ॥ మేటి యిటుచదువుగ విని - భాటపారి!
తాను నొకనూఱుమాఱుల - ద్రానిజెదివి
అమెగుఱ్లులు చెప్పుఁడీ - యని యదిగిన ||
గొండఱుచ్చుల నిట్లు పే - ర్మ్మనుదొగుగిరి॥ 96

ఛ॥ పిఱుదులమీటి యుంగరపుఁ - బేర్ల వలెన్నఱు చొందిజాఱుమే
నైనుఱవరించుఁ టోకమెయి - నించుగమాసిన చీరగట్టి పె
నైఱుపునుఁ జూచు లేడికర - ణైన్నలుతట్లులు గాంచుచూర్పులా
నైనుఱుచు బల్లిగుల్చుడెడు - నీయెలపొయపుటీంతి కస్పుడెన్॥ 97

గీ॥ తెలిమొగలి పువ్వులేతరే - కుల తళతళ,
గలుగు చెక్కిక్కునుండి వా - లగ్గునులనీరు,
వలుదము త్రియములవలె - బదుటనీదు,
చెలువ వలవంత కొకవింత - చెలువుదెచ్చు॥

98

క॥ వినుమిటకుడా కడన్నదు
నెనిమిది యామదలమేర - నెనుగినవట్టం
బున కిచటి సరకులనొనఁ,
జనుదెంచిన యోదనీదు - చాన్ననెచ్చున్॥

99

గీ॥ నెలపొదుపునాడు నీముద్దు - చెలువయిచట,
దాదియొక్కతె చిఖుతనో - దార్పుచుండ
వంటకంబులఁగొని యిది - ప్రాసిదీనఁ,
గాపుఁడవిమాకుఁ బెక్కురూ - కలిది చనియై॥

100

క॥ అనినమ్మకంబు పుట్టిం
చినఁ గొండ తెఱుగునఁబొంగి - చెలియకనులఁ గ,
ట్టినమాద్మిఁదోప నొకకొం
తనిలిచి యాషాటసారి - తలపోనెనిటుల్॥

101

ఆ॥ కట్టుకొన్న చెలిమి - కట్టులఁదపింతి,
నీటుకొన్నవఁడ - నెట్లులై తి,
కట్టురాని మనసు కట్టి - బ్రితికితి ని,
నట్టు కొన్నవఁడఁ - గనుకఁజెల్లె॥

102

గీ॥ బోటి బ్రితికినదనినాకుఁ - దేఱపడియై,
గాని నాయునిక్కినెఱుఁగ ద - చ్చానయకట,
పిట్టువలెనాకు తెక్కులు - పెలయునేనఁ,
బదత్తిఁ గనకుండునే తెప్పు - పాటులోన॥

103

చ॥ అనితలవోయుచున్వగచు - నాతనినేలిక బుజుగించి యి
ట్లనే జెలికాఁడనీదుచెలి - యన్ననుఁగొందువు నై చుమంచునా।
దనినది నిక్కుమయ్యేను గ - దాయఁకఁగుందకు నిన్నునంపుదా।
పున నొక మేలునీవలన - ఉటోందికగావలెరమ్ముచెప్పేదన్॥ 104

గీ॥ ఇట్లులాయరు సాతని - నీటుపటేచి
కోటలోనికిఁ దోద్దువి - కొంతతడవు।
వేడుకలఁబుచ్చి యవ్వాని - తోడ నొంటి।
నరిగియొకపూవుఁదోఁటలో - సనియొనిట్లు॥ 105

క॥ కనఁదగిన వింతళాప్తము
తనంత జతపడినయష్టు - తత్వజ్ఞుఁడు పొం।
గునటుల నినుగన్నదిమొదా
లనమా నీహితుఁడులోన - నలరున్నమ్ము॥ 106

గీ॥ అదిగొవచ్చెడుఁ జూడునా - యన్నకొడుకు।
చెలఁగి కోల్పులినాడించు - జెట్టిమిన్ను।
తండ్రికెక్కుఁడుగాసన్ను - రలఁచుచుండు।
నెల్ల చదువులునేర్చు నీ - పిల్ల వాఁడు॥ 107

సీ॥ మావంగదముపాడి - నేవినిపించెద -
నన్నుఁడమ్ములు పెద్ద - పిన్నువరుసు।
బరఁగియొల్పుడిచేయ - వలయ నుమాయన్న -
యేలి పట్టంబునా - కిచ్చెనేను।
పీనికినాసఁగెద - పీఁడు నాకొడుకుల -
కిచ్చుఁగాపుగద యి - శ్లోసఁగవలయు।
నిరువదియైదేండ్ల - కేలికయై పెత్త -
నంబంతదనుక నొ - నర్చదగును
పిమ్ముటన్నునమానాఁడు - విడిసియున్ను।
కొండపై కేగి హాయిగా - నుంతనొప్పు।

పెద్దలేరావుచేసిన్ని - దిద్దుపాటు।
తెలిపెదన్నిను మామేల్పు - కొలుపుగూర్చి॥

108

మ॥ కలయండె త్రైమ మేనుతోచెము జ - గత్కృత్యంటులున్నిత్త నా
ఇంల తన్నాస్తవమందు చందమున నీ - పర్వప్రవంచంబు నా
జ్ఞాలకునిక్కుముగాఁ గనవ్వుడెకుఁ బ్రా - జ్ఞాబూర్జ్ఞభావంబుని।
శ్చులమోటన్నమకన్న వేఱుగనరీ - శత్వంటుప్రాపించుచున్॥ 109

అ॥ కొచుముట్టుకొనరు - కలన్నె నమావారు।
మేలెకానికీరు - జోలిపోరు।
కల్లు పెద్దతప్పగాఁదె - గదన్నఁడుఁ।
పరువు నయముమాకు - బ్రితుకుకన్న॥

110

క॥ మామతమన్నన్నిట్టని।
మామయ్యుకండుండె మేన - మామ యితనికిన్।
నీమగువయున్న పట్టుం।
బేమరు బోకేలునాతఁ - దెక్కుడుదొరయ్యె॥

111

క॥ ఆతఁడు జగతంబిప్పుడు।
మాతోడన్నెట్టుకొనియె - మనసుల యెరుస్తా।
మాతెరువులు రెండు నెదం।
బైతిన్నుఁగఁ గలియవడ్డు - లైన్నాపున్॥ 112

క॥ గుడియను పున్నడిదాణము।
పకంతి సుంకంబు - నేలుబడిపట్లుచోఁ।
మడిమైలలంచుఁ బిల్యా।
స్పుడు నీరున్నిప్పులచటి - వారిలచేతన్॥

113

గీ॥ అన్న వినులేకలేకయు - యరుసునకొక।
కూతురొదవెను నామేన - గోదలదియు।
వీఁడునొకవోటు దమచిన్ను - నాఁడు కలిసి।
యుంటనొండొరులు దవిలి - యుండిరిపుటు॥

114

క॥ అన్నిటనీడునోదు।
న్నన్నారీ చిఱుతలకట - క్షుటదిదయ్యం।
ఛన్నఁడు జతగూర్చెడునో।
యన్న యాచరికమె - యద్దయ్యెగడా॥ 115

గ॥ ఒంటిపాటునఁ గ్రుమ్మురు - చుండు మదపు।
శున్నవలె నాకలిని దుర - లెఱుగఁడక్కు।
టకట యాసీమక్కాంటిగ - ఎరుగఁడలఁచి।
సైచకున్నఁడు నాకేమి - తోచకుండె॥ 116

గ॥ బలము సంజీత సాహిత్య - వైతవంబు।
చక్కఁదనము స్వతత్తురా - జ్యంబు లేత।
పాయమలరాచు వానిఁ ద - పృ మటియెవనిఁ।
గట్టుకొననొల్లనంచు నా - కన్నెనిలిచె॥ 117

ఉ॥ ఇన్నియుఁగల్లినట్టి యొరుఁ - డెందున నీతనికన్నలేమి నా।
కన్నియతానెఱింగినది - కావునఁ దండ్రికినబ్లు చెప్పె నం।
తన్నలు ద్వట్టరాజులక - తండది వెల్ల దిచేయఁబంచెనో।
యన్న యుక్కె దునాట్టగడు - వై కనిపించెడుఱ్ఱమ్ముపెండ్రికిన॥ 118

గ॥ అకట మాయన్న నితనినా - కప్పగించె।
నేను నీకొప్పగించితి - నీకొలంది।
యెత్తిగియటుగాన మీరలి - ద్వండు గడంగి।
తెరవలన్నాడి విరంగి - న్నరలిరండు॥ 119

క॥ మీరేతెంచినతోదనె।
నారాజ్యంబన్నకొడుకు - నకు నిచ్చెద నా।
త్యాగములమై యదవి।
సేరి మనము పిదము క్రీఁ - జెందగ వలయున్॥ 120

అ॥ అనుచు బాటసారి - కానేలఱేడన్ను।
 కొదుకు నప్పగించి - గడుసుబంట్లు।
 దోరుచేసే యేటి - యోడ రేవువుకు।
 నంపకంబుపెట్టి - యరిగెనంత॥

121

క॥ క్షైడలి కదలి మేల్గైని।
 బెట్టిదముగ నావులించి - పెన్నాగలెగయన్।
 న్నట్టేటన్నుడి పర్ములు।
 పెట్టెన్నేరోడమిగుల - వేతుకపుట్టిన్॥

122

గీ॥ అపుదు బాటసారి - యారాచపట్టితో।
 నోడచి త్తరువుల - తోడ వేళ్ళా।
 నందలేనితనదు - డెందమునైలుపుచు॥
 ననుఁగుఁదనముదనర - ననిమెనిట్లు॥

123

క॥ ఓడక పెంపుదు సింగఁపు॥
 గోడవలెన్నచ్చెందివు - కొమరుఁడవకటా।
 జోడయిన చేడియల విడా।
 నాడి యునికి మనకు నొకటి - త్యై కన్నపైన్॥

124

ఖ॥ అన్న కన్నెతనంబుసుండి తగ్గలై - యాముద్దరాలెంతయు।
 నిన్నుగ్గనొనునంచు వింటే దనకు - నీ వేడ్కుదెల్పున్ని॥
 కెన్నండేయది యానవాలిదియె నీ - ఏతీరు చేడ్చాటుతో॥
 జెన్నున్నాలుటలేలనామిగులరా - సింగంబు పెంపంశుటన్॥

125

గీ॥ మీఁదఁ గొండలొరగ - మేల్గైనియున్నిదు।
 రించునట్టి మనసు - రెచ్చముద్దు।
 గుమ్మయంపినట్టి - కమ్ముఁజేకొని చవు।
 లూరఁజువె బాట - సారికిట్లు॥

126

క॥ వలప్పునెలుపుగఁ జాలదు।
కలమ్ము మనచిన్ననాటి - కలసిమెలుగుటల్|
తలపునకు వచ్చినయేడా
న్నిలుచున్నాయుసుఱుదాఁచ - నేరన్నావా॥ 127

గీ॥ వావిమేనటికము -- పసితనంబుననుండి।
చనువుచేత యెంచు - కొనిన సొమ్ము|
దవ్వులయ్యె నిండు - జవ్వునపునోఁర్కై।
కఱవుదీరనెపుడు - కనెదవిన్ను॥ 128

గీ॥ మనతగులమున నీమేన - మామకూర్కై|
హూను తెన్నుననేర్పుచు - కౌనిమలపి|
గదియలోపల నెడఁచాటు - కడలిదాఁటి|
రమ్మునీకల్కి బల్కి బిం - కమ్ములలర॥ 129

క॥ పలుమఱుదన్నపై నీచూ|
పులు వాఱఁగ నీదుడెంద - మున్నాని నీచే।
తులనంటి ముందుగఁ బెం
డిరి నీకిసవతి కమ్ము - నెఱపున్జమ్ము॥ 130

సీ॥ చిలుక బూచులకుల్కి - జిలిధిలిగఁబుల్కి -
సాబాలుగఁ దిన్ను - చర్చికువ్యా|
చిఱు జగదములాని - విఱబిఱఁబొత్తుని -
తనివితీరకయాదు - దాగురింత।
పట్టుపంతములాడి - శాగుగఁ గవుగూడి -
మెలపునఁ బాడిన - మేలుకొల్పు|
అంటు జంటగఁగట్టి - దంటగానీర్యోట్టి -
నిలుపు నంపుగిగున్న - తొలినమర్తు|
అనవాళ్ల వినన్నుఁగ - న్నారఁజూపా
నేగు దెంచిన యాగాలి - ప్రోగుబొమ్ము|

మనసువచ్చినయట్ల ని - నృరులుకొల్పా|
బొగలుచున్నది నిక్కంపు - బొందియిచట॥

131

క॥ అని వగమీఱజదివి దా
పునఃగం యచ్చెలువయంద - మున్ననక్కొ|
యినలేదు కొంచూర్పుల నిడు|

చు నతదు చెలివాలుకనులు - జూచి యుటుముక్క ॥

132

గీ॥ మొదట వాపుతెఱింగిన - ముద్దుచూపు|
బిదపు గురులుంచుదాపున - బెదరుచూపు|
దగిలియైదఁబాయఁజోలవి - దిగులుచూపు|
గనులదూబూచి చూపు నా - కన్నెచూపు॥

133

చ॥ అని దిగులందు నాతనికి - నంతటనూర్చుచు బాటసారి యి
ట్లనే జెలికాఁడ యచ్చెలువ - నంటకయేయిటు వేగుచుంటి వే!
మనియెద నెల్లవేశుకల - నఁదఁగఁజేసిన దానిఁ బాసి పొ|
కృనునుదలంచియైననిఁకు - గుందకు చూడుము రేయమించెదిఁ

సీ॥ అకసంబున నడు - గఁటిచుక్కలు ఱవ -
లట్లు చీకటినీట - నలరుచుండె|
గరఁగిన వెంది సీ - ర్పురపిన తీమున -
సలలవాలుగమీలు - తలుకుమీతె|
మీఁదుక్రిందులఁబొల్పు - మింటినట్లునడుము -
గారదియద్దమై - కడలితోఁచె|
దొప్పచేతులవలే - దూఁగాడు కరడము -
ల్లొప్పచందువల జో - కొట్లుచుండె|

చుక్కజాడలఁబొగయోడ - చొక్కుచుండె|

గాడు పెల్లెడలన్నోల - పాడుచుండె|

విగిడిగడియారమిదిగొఁ ఉ - న్నెఁడువేనె|

నిఁకు జెలిమికాఁరమనము పం - డు కొనవలయు॥

135

క॥ అని రాకొమరున్న దురకు॥

జొనిపి తనకు గన్న మూత - చొప్పడకుల్లి ॥

బున నగవదు తనచెలియకు।

ననఁగఁదఁగఁగె బాటసారి - యడలుచు నిటులన్॥

136

మ॥ తరుణీకన్నవఁబోలి తెల్పియెన ని - గ్రహ్నొక్కునప్పొంటిపా।

టరయనోవని నిన్న నన్నెడపెనే - యక్కాళదయ్యంబు కా।

నిరవంతైను దొలంగకుండునుగదా - నీరూపు నాలోన నా

దీరనాకిద్దియెచాలు జూచుకొనెద - నెల్లంబుగానెప్పుడున్॥

137

క॥ విదువాలు కనులు తీయని।

నుదువులు ముంగురులుచెదరు - నుదురు నేట్లువ్వా।

త్రదిమేను సన్ననడుము పోఁ।

గడఁ దగు నీనడకకనులు - గట్టున్నమ్మై॥

138

సీ॥ అడుగులుగంద నె - న్నదుమువడక నీవు -

తిరిగిచూడక నీళ్ళు - తెచ్చుహొయలు।

చెక్కిక్కుకిరుగడల్చివరు - చేతులుఁజేర్చి -

యొప్పుగానీవ పో - యూయదుతీరు।

దాకెలు వెన్నుమీఁ - దనోషైపి నెమ్మేను -

వంచుచు నీవ వ - డ్రించు చెల్యా।

కొనగోళ్ళ నీనియ - ల్లాను ముచుమదుపుల -

మచ్చికతోడ నీ - విచ్చుసొగసు।

నన్నుఁగనినప్పుడైల్లి నీ - కున్న జోక।

నేను జబ్బుగనున్నప్పు - నీయలజడి।

నాదుచుటుములందు నీ - నమ్మకంబు।

నెందనుకఁదలపోయదు - నెట్లులోర్తు॥

139

క॥ ఇదియేము పోదైమోకదా

ముదితా నిన్నలఁచి నేను - పోందుకలవరం।

బెదకింపై తోచుచు ను।

న్నది యిటఁదక్కినతలంపు - లన్నిటికన్నన్॥

140

ఉ॥ ఎన్నడు నిన్నఁగస్సుఁ జెవి - కింపుగనీనెరముద్దమాటలిం
కెన్నఁఁ విస్తునక్కఁ ట చె - లీ యిపుడెక్కఁ డనున్న దానవో।
నాన్నయఁటంచు బిడ్డఁడను - నప్పుడు నీయెదయెట్లులుండున।
న్నన్నతోలంగుచున్నయును - తాసయెపోవఁగనీకనిలైదున్॥ 141

గీ॥ అనుచుఁ బెక్కు తెఱఁగుల - నతఁడుపొగలి।

నెగడునిద్దురఁగడకంటి - నీటఁడుడిచి।

అనుఁగుఁ జెలికావిఁ దెలవాటి - నంతఁదెలిఁ।

ముచ్చటించెనిటుల వగ - పున్నగించి।

142

ఛ॥ అన్న హాయఁగుఁగుఁర్మావట్టిసదియే - యోజూడుమా యోఁడకు।
స్తృస్తృర్మాయలువిచ్చియత్తుకొసకెం - తోలోతుగఁఁదోఁచునె।
స్నేన్స్సేకోసులమేరనద్దిర యిదే - మీకొండలుజెట్లులు।
నైన్నన్నన్నన్నన్ననిపెల్ల వెన్వెనుకు - వ్యోపర్యులన్వెష్టెదున్॥ 143

చ॥ అదె మనమేగుపట్టమెటు - లబ్బిలమై పొడకట్టుచుండేఁ బి।
న్నిదమొనరించు గుఱుముటు - సిల్పినయోడపయిన్నిడంబు లో।
ప్రిదముగ సన్నలన్నెలుప - వేగిరపాటున మిత్తుపల్లము।
ల్లదియుచుజూడు తెప్పులల - లంబడియచ్చటికేగుదెంచెదిన్॥ 144

గీ॥ అన్న వారలిరువురు వా - కొన్నమిగులా।

నాసయువ్యోషులూర సం - తోసమలరి।

శీడడిగిపడవలఁజొచ్చి - రొయుక్కఁగడియి।

కొడుసకుఁ జేరి హాయిగ - సున్నయంత॥

145

అ॥ వారు తమకు నెదురు - వచ్చిన యారాచ।

కన్నెచెలులఁగాంచి - కలతెఱుగు।

వినఁగ వేడ్కుపడఁగ - పివరించిరఘ్వరు।

కేలదోయి నొసటఁ - గీలుకొలిపి॥

416

క॥ మమ్మెతు రాచకన్నియా
 మిమ్మున్ననహవుదోట - మేడఁగలయఁగా।
 నిమ్మెనరిచి తత్తురమునా
 రమ్ముని యిదెకెంపుటుంగ - రము గుఱుతిచ్చే॥ 147

క॥ అని చెలులిచ్చిన యుంగరా
 మును గ్గవనద్దుకొనుచు - ముద్దిదుకొన్నా!
 కుర్నఁ గదియించుచుః దనచిటీ।
 తెన వ్రేలనమచిఁ దాని - కిఁబలికె నతఁడున్॥ 148

గీ॥ నిపసిండిచెలియ - నెమ్మెనిణిగిదెల్పు।
 సీదుకెంపుమోవి - నిగ్గదెలుపు॥
 గాని చెలువమనను - గనిపెట్టి చెప్పక।
 యుంటివేమె ముద్దు - టుంగరంబా॥ 149

క॥ చెలియేమి చేయుచున్నది।
 పలుమఱు విదువాలుకనులఁ - బరపుచుసీతో॥
 బలికిన పలుకులుకలవా।
 తెలుపుమసఁగఁ జెంతనున్న - తెఱవలలరుచున్॥ 150

చ॥ తెలిపిరితేదసివు చను - దెంచుటకున్వులనెంచూపమా।
 వెలదుక పెంపకంబు పసి - పిల్లనిముంగలఁగాయపండులా।
 న్నిలుపుచు సీదురాకవిని - నివ్వేరతో నొకకొంతనమ్మక।
 వ్వలనగపర్చువేద్శ్రకను - పండుగచేనెనుమాకదెంతయున్॥ 151

చ॥ కలకలనవ్వువేలుపుల - తై కుమోద్దుచుఁబై టదిద్దుకొం।
 చలసట చూపుమంగురుల - నస్తములోసవరించు దిట్టచూ।
 డ్యులఁబచరించు మమ్ముగను - గొంటకుసిగ్గలరించునెత్తలా।
 న్వలుమఱుమాచుమాచెలువ - పట్టుఁగఁజాలవివేద్శ్రమీఱుటన్॥ 152

క॥ అని చెలులు నెప్పితోద్శ్రాను।
 దనివిగ్గాని రాచపటీ - తనకై యేర్పా।

ర్షిన క్రోంబూఁదోఁ విదిది
కనుగుజెలికానితోద - నరిగచితానన్॥

153

అ॥ అపుదు బాటసారి - యారాచపట్టికి
జరుగువేడ్చుఁజూచి - సంతసించి
యును మణి తన చెలియ - యున్న చొప్పెటుగాంతు
ననుచు నెమ్ముదినను - కొనియెనిట్లు॥

154

సీ॥ కొన్నాళులడియసఁ - గొనుచుండు దెందము -
చెప్పుచేతలకెల్ల - నొప్పియొప్పి|
తలఁచని యిమ్ములు తమయంతఁజేమారు -
నప్పుదు రాసీక - రొప్పిరొప్పి|
కొన్నాళ్ల పొట్టక - కూగ్-రిక్కె యందండు -
దెన్నుమాలిన టొందిఁ - డ్రిప్పిత్రిప్పి|
యర్కులిగనకుఁదో యయ్యలారాయని -
గొప్పునావలవంతు - జెప్పిచెప్పి|
అదియటులు గాని యొదనేమి - యోదునేను|
మరియు బ్రితుకుటయో మొండి - మొరదువలెను|
కాదుమనియొద నింక నీ - మీఁదనేమి|
యగును నాపని నానాట - నరుగుటకద॥

155

గీ॥ జగముతో జోలినాకుఁగ - ఉగుటవలన|
నామనను దిట్టపడుగ నిఁ - తవఱ్కె స|
నిల్చుఁణాలితఁగాని న - న్యాదిచి యన్నె|
మెఱుఁగని చెలినాయొదు - నెట్లునైఁచు॥

156

గీ॥ పిల్లవాని నెవరిక్కె ను - బెంచనిచ్చి|
యకట ననుజూడుగల్లెదు - నాసదొఱుగి|
నాగదిత నామనుగడపు - నాదిపాదు|
బలిమిచేతను సుఱులెడు - భాసెనేమ్ము|

157

క॥ కాని యెడన్నగవాలక।

మూని మగువలోనమిగుల - నుడుకుచునే నెం|

దై న నగపదుదునోయని।

తానూళ్ల నృత్యైలందుఁ - దలదిలునేమో॥

158

గ॥ తలిరుటడుగులలో ముండ్లు - దగిలెనేమొ।

పసిఁదిమేనెండతాకునఁ - బడలెనేమొ।

పట్టుమె త్తనికురులట్ట - గట్టెనేమొ।

నాకనుల పండువింకఁగా - నఁ బడదేమొ

159

స॥ విను తెప్పపాత్తైనఁ - గనుకున్న నోర్వని -

కన్నులు కాయలు - కాయవలనె।

నీమాటలన్గసిం - తే విననేరని -

ములుచచెవులు చెట్లు - మొలువవలనె।

నీదుపేర్చవిగొంట - నిమునమేనియుమాన -

నట్టి నాలుక గడ్డి - క్టటవలనె।

గడియనేపయిన ని - నైడసి నీరగుచుండు -

గుండెబల్చండయై - యుండవలనె।

కటకటా నాదు మేల్కి బం - గారుబొమ్మి।

నాబ్రతుకు పట్టయెచటను - న్నావో వాలు।

కన్నుగవ నీరు వరదలు - కార్చుచెట్లు।

కుందుచున్నావో యిషుడు - నన్నుందలంచి॥

160

ఆ॥ విన్నఁఁయి యిట్లు వెత - చెందు నాబాట।

సారి మోముగాంచి - జాలిమించి॥

ఆపుడు రాచకొమరుఁ - డచ్చెలికానికి॥

దలఁపుమఱలునట్లు - పలికెవిట్లు॥

161

ఆ॥ అయ్యయింకమీద - హియిమనకుగల్లు।

నంచు గుణతు చెప్పు - నాకసంబు।

వేండిగాదువు వేస - విన్మాసి చల్లని।
మబ్బుఁగ్రమ్ముచున్న - మాడిగ్రుఁగంతై॥

162

సీ॥ తొరితెల్ల కొండల - వలెనున్న మొగుళులు -
గొప్పలై నీలిరం - గులుఁదనర్చు।
దూదిపింజెలాగు - దొడ్డమబ్బులనేకి -
కరువలిపఱపులు - గా నొనర్చు।
వెందిచబుకుఁ ప్రిప్పి - వేసిన యట్టులు -
మెఱుముతోడుత బెద్ద - యముముప్పై।
నేలఁగుమ్మనితావి - నెగదించు చందంద -
వలుదలై లెక్కచి - న్నులు మొదలిదె।
మింటికిన్నుంటికిఁదఱచు - మీఱవాని।
దారలను తీఁగెలచిగించి - యాఱవవది।
పీణిపొయించు నెఱణొణ - గాణమాడిఁ।
నందములగుప్పి గాలి పా - డందొడంగె॥

163

గీ॥ వంగియక్కున నొకచిఱు - తంగదించి।
చూడు వచ్చేడు నెవతొ యా - మేడదరికి।
జడిసి పిల్లకు తెక్కలు - చాటుచేసి।
పట్టునకుఁ బర్షిదెడు కోది - పెట్టవలెను॥

164

క॥ అనుచున్నన మదిఁదిప్పగఁ।
గనుఁగవ నగపడఁగనీక - క్రమిమ్మననీటిను।
మునికొంగునఁ దుడుచుకొనుచుఁ।
గనుఁగొని యా భాటసారి - కడునబ్రిమునను॥

165

గీ॥ తేచినిలిచినిదానించి - చూచికేలు।
దోయి తట్టుచు నెగురుచు - దొడ్డనోటి।
నదిగొ నాదాది నాయయ్య - యిదిగొఁగంటి।
ననుచు నెనురేగెనేస్తున - కబ్బరముగ॥

166

క॥ అంగుదు దాదియు నాతని॥
 జప్పును బరికించి పోల్చి - సరగనవియై మా।
 యస్సా నీవిడ్డండిదె।
 యొప్పుగ సీయాలునిచట - నున్నదిసుమ్మై॥ 167

అ॥ ఇచటి రాచకూతు - రెంతయుఁ గూర్చితో।
 మమ్ముఁ బెంచుచుండె - మా మొఱవిని।
 వెదకివెదకి విసికి - సౌచంజొత్తునంచు నీ
 వశతినేడుగట్టి - పట్టుబట్టై॥ 168

అ॥ పాలు పొఁగుచూపి - పైమూతలు బికించి
 పడెడు పోల్చిదెంద - ముదికి నిదుర
 నైన నుచ్చికనుల - యందు నీరై పొర్లు।
 జెలియవంతయైంతు - చెప్పుదాన॥ 169

గీ॥ ఇచట బుడుతనికినలి - యిడుచునేను।
 దిరుగజప్పును బెన్నావు - గురియంజొచ్చు
 అంత బిఱబిఱి నీమేడ - చెంతంజేరు।
 గంటబద్దినావు మానోము - పంటవలెను॥ 170

క॥ ఆని చెప్పిను దత్తఱపా।
 టు నెమ్మియబ్బిరుతుడు క - దున్ననితనమే।
 ల్యవిపించు మసచు నద్దా।
 ది నాలికడకంపి చేరు - దీసికొదుకనిన్॥ 171

ఉ॥ అక్కునుయ్యు ముద్దిమున - హాయని ముచ్చటలూరుఁజిన్నినా।
 చక్కనితంప్రిణిన్నెడయుఁ - జారితినేయని కంటనీరిదు।
 స్జక్కెరవెట్లు మచ్చికన్నా - నర్చుఁ గురులుగ్గుడుచున్నగించున।
 మృక్కునిపించు విద్దియము - లాడఁగఁజేనెడు మాటమాటికిన్॥ 172

అ॥ బాటసారియంతు - బట్టఁజాలని వేడ్చుఁ।
 జెలఁగి సంగడీని - చేతికిందన!

యనుఁగుఁగొచుకునిచ్చి - యడువు పెంపారి
నొసలుఁగేలు మోద్దిఁ - నుడివెనిట్లు॥

173

గీ॥ మిగుల వట్టేట గ్రుక్కులు - ప్రైంగుకొనుచు।
నృతై కొట్టుకొనెడుపట్లు - పట్లునిలుపు।
నడుగునీయయ్యగానొద్దు - నందుఁజేర్చు।
నోడగానీవు నన్నుఁగా - పాడినారు॥

174

ఉ॥ ఇంచుఁవాంచ్రనై నఁదము - కెక్కుడుగాఁగనుచుంద్రుకోర్చైకా।
సించక కొల్చుకొంచ్రిదుము - చేసిన వారల కేని మాఱుచె।
లీంచరు కల్లులెన్నుఁడు గ - దించరు మిక్కిలికూర్చియల్లైనం।
బెంచుదు రేల్నువారలిక - మిమ్ముఁదలంచినగీఁచుతంటునే॥

175

ఆ॥ మునుపు సీటిలోన - మున్ని యూపిఁ యూచి।
కున్న మాడ్చినిదుము - లొందుచుంటి।
ఇపుడు పైకిఁదేరి - న వగిది మీప్రావు।
వలన మించిచుంచి - బ్రితుకుగంటి॥

176

అ॥ అనుచుఁబల్గుఁగవిని - యారాచకొఁధుకనె।
సంగదీఁడయింత - సంశోషంబు।
మనకు సమకులుటకు - మాయయ్యకతమక।
డౌరమాఱువేలు - పనుఁగవచ్చు॥

177

గీ॥ అయ్య నీయాలుకాఁబోలు - నదిగొవచ్చు
చుండె నిరుదట్లుఁ జైలువల - నొప్పుమీటి।
మీఁదియంతరువందునే - మెలఁగుచుందు।
మించిమీరిచ్చుటన్నుచ్చు - టీంచుకొసుఁడు॥

178

క॥ అనిరాచఁట్టి చనెవె।
ల్లను వెనొగ్గునుచండమాము - కొమురనదాది।
న్నునుకొని తనయిల్లాల్రా॥
గనుఁగొని యాచాటసారి - కనుపండువుగాన్॥

179

గీ॥ పిదపనయ్యలు మగలు పె - నేడ్కునొండా।
రువుల కౌగిళ్ల లో బల్ల - డవగఁ జొక్కిఁ
నంతఁ బెనిమిటితోడ నా - యతివపలితో
జాలినునుసిగ్గు - కన్నవమేళగింప॥

180

క॥ నికౌగిటఁబడు నాదటా
చేకూరునుకొనలేదు - చీకటిగానిం
దాక నగప్పులైనంతయు।
నాకలి నిద్దురలు దవ్వు - లయ్యెస్సుమ్ము॥

181

గీ॥ ఆనయున్నందియము దెంద - మందుఁబెనయా
నెంతయోయోచికు తుదకిసు - మంతయైన
ముందు తెరుకువయగపట్ట - మిందెగించి
చిచ్చు చౌరఁబాఱనుంటే ని - కృచ్చితోడ॥

182

గీ॥ అనుచుఁబల్కుడు మగువన - కుకునగదించి
కురుటదువ్వుచు ముద్దులు - గొనుచు టాటా
సారియనె వేల్పు నెమ్మినో - చానమనకుఁ
దెరలెనికృట్లులెల్ల నా - తెరవువినుము॥

183

సీ॥ అవుడట్లు మున్నీటి - యందుఁబెన్నాలికిఁ
దలడిల్లు నోడచా - పలను దీంచఁ
జనిమెట్ల తాకునఁ - జప్పునఁ ప్రద్రులైషేఁ
బడితి నేమని చెప్పు - వాడఁబిదప
మున్నితేలుచు నదే - మూలకోకొటుఁగఁ
బడియొకంతటఁ దెల్చి - వడసియొడ్డు
చేరితిననిపోల్చి - చేతులున్నాళ్లు మె -
ల్లనఁగూచుకొనితేచి - నినుదలంచి
యేలప్రతికితినని యేడ్చి - యేడ్చిమాది
కొండమీదుగ నాకతేని - దండకరిగి

వానినగరున నీదుచే - వ్రాలుచదివి
మంచినోమున విస్తు గ్ర - మృజిగలసితి। 184

క॥ వడతీ.వెనుకటివంతలా
కడలవలదు మనకు హాయి - నందించిన రా
కొడుకదె సాధ తెంచెదు సం
దడితో నేనచటికేగె - దనని పటుకుషున్॥ 185

చ॥ వదివడినేగియిట్లనియె - బాపుదెయేలిక వేక్కుతెవ్వియో
పొడమినయట్లు తోచెననఁ - బొంగుచురాకొమరుండుసెప్పెని
క్కుదిమనయక్కుఱల్సఁగుఁ - గాంచితిమామనతందునాకొడం
బడి తనకూతునిచ్చుటకు - మాటనొసంగెనుజుమ్మినెయ్యుడా॥ 186

అ॥ నన్నుఁబోలువాని - నామామవెదకియుఁ
గాంచలేకయట్లు - కట్లువడియె
వేణునడతలగుఁ - బెండ్లిమానగరునా
సలుపుకొనుగ నెలవో - సంగినాఁడు॥ 187

అ॥ అనుచునతఁడు వల్సు - నంతఁజెఱుల్లుట్లు
గొల్పుఁచుండు బెండ్లి - కూతురుగు
దెంచెహోయయమీడు - దివ్యేలయందునఁ
దనరుమేటి తెలిమ - తాబువలెను॥ 188

క॥ అప్పుడుగులు న్నదఁబడ
గుప్పానఁ బూడావులీను - కొప్పుసడల సి
గొప్పు బసినాటి చనవునా
సప్పుడఁతుక మగనికేలి - నంది బిత్తాన్మా॥ 189

గ॥ ముత్తెపు జిఱునగవు మొల - కెత్తుచుండు
జీకటి మొఱుపువాల్పుపు - చిమ్ముచుండ
కుల్పుతల్పులు బయ్యెద - కొంగుసరదు
కొంచు శావాయనుచు - బల్పురించునంత॥ 109

నట్టువు॥ పొంగుచు మేనుగగుర్పుడువన్నమి-పొదలుగు, బువువిలుతునివశెరా।

సింగముమైముఱుపుంగొనిచెంగటి - చెలులుగునుఁగొనకకపుగిలిలో

నంగదియించి తనుంగడుముద్దిద - నగిచెలిపెనుగిముఱునటు క।

న్నుంగవతార్పులఱియైద ఊఱ్పుల - నుఱలుముఱునె ఇపేఁ జెలు

వముగాన॥ 191

గ॥ ఇట్లు బులుపుమున్నటిలో - నీఁదులాడు।

వారిఁదోద్దొని యూబాట - సారి కడలి।

చఁటి కొన్నాళ్ల కున్నన - మేటిసంగ।

దీని నప్పెండ్లికొడుకు తం - ప్రినిగనియనె॥

192

క॥ తేఁడా కను నీకొడుకు।

గోదలినిస్వరె నాదు - కోమలిబుడుతల్లో।

నీఁదుమొదల్లీవారము।

వేదుకతో మమ్మునింకఁ - బెంచగనలయుక్కు॥

193

అ॥ అనుగఁఁడు వలికె - నాబాటసారితో।

మీరు మేముకలసి - మేలసి హాయి।

చెలుగ మనుదమింకఁ - గలకాలమొక్కటి।

యగుచు బాలనేయి - యలరుమాధ్యు॥

194

చ॥ ఆనవిని టాటసారి కడు - హాయుగసంతటనుండి కోరినా।

ట్లనయముఁ దన్విమీర జగ - మంతయునొక్కటఁడానైయైనతు।

రున నెదురెందున్ననక - క్రొత్తతసర్పుల నిచ్చలందుచు।

న్నునుగడరేపుమాపలోక - హాచ్చుగానైల్లెడ మెప్పుపొందెదున॥ 195

Blank page

THE TRAVELLER

(An English Translation of BAATASAARI by the Author)

1. A certain great man, having been himself saved from the danger in the course of a sea voyage, began to seek for his missing wife and son on large river beds and upland towns, found both of them in safety and became famous being named as the traveller after this story.

2. Where am I? How am I come here? My eyes can not see howsoever I open them. Is it true? What is this tremendous noise wonderfully strikes my ear? Alas! it is known! I strengthen the heart. I arrived to the shore crawling at length by the stroke of the flowing water.

3. What became of the lady with the darling son? The direction does not strike me where the ship is driven, being wrecked by the mountain stroke. It dims the sight having been cloudy. The remainder of the night does not appear.

4. Thus the traveller became quite hopeless but yet somewhat recouped being himself a man of discretion; and having been unable to break off the love, could not but feel the separation heavily began to think of his love's familiarity as follows.

5. What a mistake the sinful duty has done spared me Alas! Cuckoo - voiced! Oh! opened lily eyed! How shall I bear separated from you? A watch ago we were talking. Ah! full moon faced! Was obligation over hereafter for us?

6. Let it be so. Ah! fortune have you brought me here! What may befall hence? I shall endure. Lo! the east rises up and it morns.

7. Feeling thus became senseless; but recovered at length with boiling heart; could stand erect recouping himself his tired limbs, and exclaimed perceiving the four directions clearly.

8. He saw a bounding torrent thrusting through that mountain making a way somewhere and dragging along with it big stones unwillingly bawling for inability to withstand the vehemence of its velocity.

9. Thus thinking he saw the sun's orbit rising as if swimming over the roaring boisterous billows put into violent ebbing and flowing by the fierce sea breeze in one side and high concrete mountain thrusting the middle sky in other three sides.

10. He then felt astonished as if he was in a new world and took the course of the river head long at length being unable himself confounded in finding another way.

11. By the slanting sides of that river there were as rising steps systematically arranged with such places full of the fruitful mangoes; Jawk trees; limes; strange plants; bushes of the best types of plantains with heavy bunches the female pandanus Odoratissimus shrubs giving sweet scent to the breezes and the honey oozing flower planticles; he sat down under the bride Michelia-Champaka feasting his eyes with the strange and beautiful wild scenery having astonished at the god's creation ascended half the height of the mountain wishing to do away the fatigue.

12. The gazelles stood masticating in the shades, the peacocks perched in the inner bushes, the elephants are swimming in the deep lakes, the boars are sticking to the muds, the monkeys are gone to the branches of trees, all the birds punched in the cavities, the tigers yawned in the caves, the serpents are hissing in sand hills, the forest is calm, the wild fire raged producing gas upto the four directions, and the midsummer day blazed with the hottest sun making cracks all over the mountain.

13. Although having experienced the sun stroke he enjoyed a sound sleep happily till the night fall on the river bed sprinkled by the cold water drops of the spring and awoke in a pleasant mood.

14. The sea roared with a jolly laughter, the moon shone like camphor fagot the mountain became silverized, and the full moon light was an eye feast.

15. Having been pleased with the full moon light he began to creep up the mountain along the river bank resigning over the almighty.

16. Being terrified by the screams of owls and the roaring of tigers he crawled up the mountain confounding until the midnight, and he perceived his way was obstructed by a steep mountain peak.

17. This is a steep hillock and here the torrent gushed forth thrusting vehemently the middle of the mountain peak and refusing any way to me; where is the path for me here after, I remain here until sunrise. Having resolved thus and leaning his back to a huge square stone block he began to imagine on looking up the sky.

18. Just like the fading moon and the morning star on the firmament my lady with the child might be perchance tossed over the sea surface devoid of their beauty.

19. What a ship voyage befell upon us? Oh! my love. Alas! Am I thus to be solitary and helpless without you? Is this the decree of the cruel fate ? I did not know such instance would take place! Can I have any more such sweet heart like you even through hundred births!

20. He came to senseless at length after having swooned and then saw wiping his tears the scarlet coloured sunrise.

21. Oh! you juggler sun! your slight of hand is wonderful like life showing the earthly atoms but concealing the largest celestial globes.

22. Imagining thus, he, being disgusted with his life, blamed ungratefully and enviously the sun the sole relation of the world, and commenced his journey

23. Having seen a valley path which reaches to the other side of the mountain and following it he saw at length a lake and praised its beauty.

24. Who did place the huge mountains around as bounds? Who did grow the rows of trees along reaching the water basis along with four directions? Who did rig at a bird's-view squarely and very deeply? Who did implant the ranges of the various coloured flower creepers such as lily's and toluses? Is it possible to conceive the wonder of the creation? What a human work can produce such a beauty? The torrent I saw perhaps rises from this and flows out thrusting through the mount.

25. Having thus astonished he bathed in the lake and being repented for blaming the sun god began to praise him with a double handful both of water.

26. I offer salutation to you. Oh! protecting ship in crossing over the afraiding the dark ocean. This is a bow to you. Oh! ruling friend dispelling the calamities and promoting the great advantages.

27. Having offered thus the sacred water, dug eatable roots, chewen some and drunk sweet water. He sat in the cool shade of an Indian cypress.

28. There an uproar arose suddenly on a king; the mountains shudder, the noise of the feet has come out causing the earth to quake; and lo! the elephants arrived immediately at the tank rooting up the trees and waving their earth flames as if the hills caned abundantly.

29. The trees retracted their stretched shadows as if saying that one's own property should not be used in charity elsewhere at the cost of self; and the sun shone in the middle of heavens.

30. Being instantly astonished and afraid he got up to the top of a banyan tree, when suddenly the flocks of elephants the swelling tank and quenched their thirst happily.

31. Some elephants fell the shore bunds with their tusks, some threw above sucking up the water, some rooted out the lotuses and the red lilies, some gave blow on the trunks, some swam with a challenge and some were immersed in ecstasy by wooing finches.

32. Thus the flocks of the elephants having finished their swimming enjoyments satisfactorily in the lake returned to the corners of their dwellings running noising mutually combating; and the sun set in the west.

33. Hiding in the tree until then, having perceived at a distance a sublime building with joy, he descended and began to proceed through a flower garden.

34. In each direetion observed flowery bushes omitt-ing sweet smells, in each side deceaveled rows of various trees full of fruit, in each way perceived fountains showering water constantly and in each line seen systematic flores of precious stones; noting the scenery with joy and wonderful proceeding as if in a dream and feeling his solitude he began to lament thus thinking of his sweet heart.

35. I observing the couple of the peacocks dancing with blown tails in a courting joy, the cuckoos serving the chewn tender leaf to his mate, the parrot chatting with his partner in a joint mess of the ripened fruit essence and the bee singing in the embrace of his sweet heart stimulated by delicious honey drink; began to dance, felt a little dishear-tened extolling the skill, gave forth a deep sigh, attempted to embrace the void, disillusioned, approved and felt sorry coming here! my love!

36. I am going noticing so many marvels still my mind is uninclined! Perhaps these serve as means for my living separated from the handsome woman and child sustaining in the heart.

37. Mourning, thus, he reached the divine mansion at night fall, entered into it and was quite astonished, thus having seen its wonders.

38. The mansion is after the form of a lotus flower being half a mile in circumference and having seen stairs of rooms corresponding the number of stairs from down-wards to upwards used respectively being supported by a single massive pillar of seven colours at every man's height used for water pipes, for eatables, for cooking, for messing, for court, for bed and for prayer.

39. Oh! What a wonder is this! Is it a fact or the confusion of the mind, why there is no body here? It is impossible to guess in what kingdom I am. Whose palace is this, thus making happiness by dispelling the darkness being itself made of various precious stones.

40. In all stairs, the pillars, the beams, the walls, and the platforms are made of pure massive precious stones devoid of any links. Oh! Are there such wonders anywhere else?

41. Noticed standing at any place the whole of the mansion can be viewed clearly causing wonder. This is thus reflected by being made of pure jewels.

42. Thus it is realised the saying "A little enjoyment will take place". How it happens to feel with pleasure the richness of this palace even by the king of Gods!

43. Are these human beings? No, these might be gods, for their eyes are steady and winkless. How is it nobody wishes me! This is an illusion perhaps. Oh dear! puppets began to do here all works making delight repeatedly by tunes and measures in music seasonally.

44. While he was watching the movements of the male and female images from the last storey, the bell rang shrilly and immediately, there blazed forth a strange light throughout the mansion.

45. There came a sovereign catching his queen's hand like the full moon god accompanied with his mistress star (the four of the lunar mansions) surrounded by maid servants.

46. Then that divine person having been purified by bathing and going to the top-most stair taking the hand of the woman served by maid servants praised god with great devotion.

47. I bow to thee Oh! cause of causes, Oh! the protector of the three worlds Oh! the appearance of the universe. Oh! destroyer of family cares. Oh! destructor of horrible sins. Oh! ocean of mercy. Oh! support of all life. Oh! supporter in fame. Oh! the historical conduct praise by gods! Tree of life for the devotees. Being thus bent upon he suddenly.

48. Observing the traveller, stunned without any speech. naked-bodied as if misery personified, exhausted and out of spirits, spoke thus.

49. Oh! what are you, how did you enter the castle without fear. Why do you shed tears spontaneously seeing us? We pity you. We are inquisitive to hear about your native place and your name. With increasing delight! tell me Please.

50. Saying thus he gave him his royal cloak their, which the traveller wore around his waist tightly, stood up and said to the king shedding hot tears throughout his eye corners.

51 Oh sinless king! what am I to inform you? My grief has gone in search of the place where my wife and darling child remain. By seeing you as my eye-feast, my mind is now hopeful, the weariness of my physical limbs became far. I am quite satisfied as if a good dream is realised.

52. By the calamity of ship wreck in the ocean, I remained, being separated by sweet wife and son thus alone moistening the mountain with my tears having escaped many evil events.

53. Then the king took the deep sighing traveller, scarlet hand with pity and said: Be patient! my good friend, Perhaps your people might be alive like you escaping the peril; and you may receive prosperity in future.

54. Be wise, and think of the past like a dream. The king, thus condoling, made the traveller forget himself by administering him with wonderful flowery spirit and taking him along with himself.

55. Went to the dining room, immediately chitchatting with females, having enjoyed with many dishes of various tastes being stimulated and sat in the full moonlight with a pleasant mood of singing and dancing.

56. One female did sing a song with a low voice turned lute, being commended by the king. One kissed the king's face expressing Lol the moon is in my touch.

One crawled on the smooth ruby floor, speaking : " I am matchless in swimming ". One shrieked mocking nightingales. One weeping doting on something. One rebuked " Pish, what is this fun ". One danced having been charmed and one was bewildered.

One began to laugh undressing herself saying " Oh dear! I wore the garment of moonlight".

57. Being tickled by the cool night breezes, the queen was smiling, defusing the shafts of the full moon light. the King taking her beautiful face for the full moon, kissed it for clearing his doubt, and although knowing the whole fact still kissed often forgetting himself by cupidity.

58. The traveller also became disorderly like others, overjoyed without knowing their bodies had mistaken as if his partner was really standing at a distance who was present in his thought.

59. Allo! How could you come? Where is the child? Oh God! She has come like the revived life! Thus speaking and going to embrace but coming to senses felt abashed saying " Where is she " but the spirits did this mischief thus,

60. Noting all at once, laughed seeing one another, then stars began to set on the sky, and immediately the moon paled.

61. The morning star rose towards the east of the firmament in a ruddy disc as if wailing for her loneliness, having laped the wings whetting the bill the cock crew "kukkuro-ko" biting on water surfaces, and increasing in gardens, the breeze was cooling the bodies; the clock declared that the day will arise to be felt as if five watches longer, the birds came out from their nests. The young plants shoted up their heads beautifully. The heaviness of sleep loosened by force. The night in the summer dawned quickly.

62. After sending away his woman in a palanquin to the capital served by maid servants, the king said to the traveller showing the hunters who already came to invite him for the chase....

63. Look! They came to call me for hunting. Now we have to go. Come along soon with me, mount the horse immediately. Saying thus the king showed him a good horse instructed how to handle in the hands. A spear dressed him with a sound mail while his servants and the hounds are following him in both sides.

64. Himself started having gracefully mounted, a wonderful speed and told the traveller, thus after reaching the forest in half-an-hour.

65. Look at! My dear friend, how there comes this side the husker rolling in the mud like an arrow furiously having been afraid of even a bit handle the spear by the right hand. Thus saying the king made horse leaped over the head of the boar and pierced his lance in the thigh following his back.

66. When husker unable to turn his neck broke the spear to pieces rankling it through his thigh, instantly the traveller threw him thrusting his lance through his body while the king expressing applause.

67. Thus the king being overjoyed when he was informed by one that " Oh monarch! there runs to be steep, a royal tiger catching a hyoena by the lip and runs away with joy.

68. Bravo! Stir up the lynxes and hounds and "let not the tiger escape". Saying thus and being merry precautions along with his friend, handling daggers and guns, going instantly there, discharged the bullet blowing through the chest of the man-eater showering sparks of fire from eyes.

69. Although suffering the blow leaped over the body of the traveller as it flinged along with smoke; he knocked down the tiger thrusting the large spear into his mouth while the king was praising him repeatedly.

70. Finishing thus the chase, drinking the syrups to suppress the fatigue, mounting the horses, exchanged the steeds and going to the capital, the King said to the traveller as follows.

71. Oh dear! Are you such a great man! I noticed your endurance, power, bravery and the dexterity. I will grant to you all asked. Be with me comfortably hereafter.

72. Look at your friend's capital sixty four miles broad and double in length. and how it is defended by the sea on four sides.

73. There is great lake to the east of this mountain which I suppose befall on your eyes, that large river born to it, encircles all the city, increasing causes full crop.

74. The citadel in which we were yesterday, we do not know when and who built it hollowed this mountain although we are ruling it by so many generations.

75. Now we arrived the low land, our capital is shining thirty two miles from here. Let us go before the sun advanced in half-an-hour by a steam launch on the channel.

76. Thus, having informed clearly the traveller, that king while passing, leading him: in the right and left sides of that river channel,

77. A large Areca palm groves reaching the sky with their joined heads for using a frame and giving shadows, accompanied the betel leaf creepers increasing coupled with the boughes of the clove plants impriving tops, the groves of the plantains bowing down with ripened bunches beautifully leaning over the ladders, and shining in front the various huge trees enhancing with their grafts grown by the assistance of cool associations.

78. The rows of root jack trees, the coconut little trees, the banyan trees shooting down their drops beautifully large like swings informed about the secret ranges of houses, villages, hamlets, hospitals and fields with yellow crops.

79. Observing while the boat often entering and coming out through the locks of the channel like the sun hiding and appearing among clouds; and giving gold to all who offer fumigation.

80 Having advanced more and more, the king looking his comrade said: "Behold Oh! friend, how that great river ten miles broad flows brimful containing on it the ships reacting the sky like a forest and how cannons roar welcome for our arrival.

81. While the king saying thus, the steam boat reached the shore of the city like a huge shark and they having started on a coach yoked by four old horses.

82. In the city a square of eight miles, fresh water, gushing forth, throughout the pipes beautifully stretching streets as if elegantly arranged straight, containing large upstaired buildings, the grass like huge clouds, covering the heavens and increasing, scattered above the factories, people moving densely to and fro by the bazar without giving room containing even for name sake neither beggars nor cost wives, while the king passing, showing the various warders with different designations to his comrade on that way.

83. The cries of the Aidde camp dispersing the coming crowds refusing any room, the noise of the boots of the infantry bearing muskets, buoynets blazing by the sunlight, hearing the high pitched notes of the trumpets and horns filling up the sky.

84. Those who going upstairs, their ornaments tresses loosened, kerchiefs over the breasts thrown aside; those scattering handfuls of flowers with songs of benediction looking eyefully, those cheerful expressing gratitude that he bestows clothes to every maiden of the city like a father, those asserting that he is really a God on account of his not failing virtue, those saying the fortune belongs only to the queen, those stupified on discerning the beauty; while the fair sex thus viewing at him the king went within his fort gently.

85. The trench and the rampart on four sides of the fort are inaccessible, the beauties of the palaces in that fort are indescribable.

86. In such a palace, the traveller was attended upon like a prince, could not be satisfied, having gone one day to the King's presence said shedding tears thus :

87. Alas! like a banquet to an invalid, it is vain that you furnish enjoyment to your comrade mortified being separated from the woman. Oh! best king! Where can I go losing patronage of you? a reliever of the distressed? and in what way can I see my wife and child hereafter ?

88. Herself rising before hand and bathing, shows me the face like a golden lotus, making the house neat feeds me bellyfullly with dishes of new tasks, when I returned going out, removes my weariness, shampooing my feet; without at any time transgressing not a bit of my word endures my fault whatever it may be, maintains alike the domestic affairs either in prosperity or adversity, observes civility, recognising it as the best of all good conducts much enhances mercy towards the poor! How can I exist quitting such a wife?

89. The king hearing at this, grieving traveller and consoled him said with pity. 'Brother' you have no business to weep any more, here it is, I deliver a happy news.

90. When entered the city all the servants who were sent to search for your people just now having returned, said that your woman and the boy survived safely.

91. Hearing what was said, he spoke thus stopping for a while being unable to say any thing confused at mind, the three mixing doubt, joy and wonder.

92. Oh father! who saved me! my lord, my patrons good providence! Are they existing! Are they alive any how? Who are they? When would they come here, what more the servants said? Ah! brother, please tell me the whole in one word, I prostrate.

93. While he thus being inquisitive the king told him in this manner: Hear! no doubt, I heard that before we arrived here. Your woman having come went away, writing some thing.

94. Informing thus the ruler, having took to the clock tower, leading him, adorning the sea port, began to read the writing on it as follows.

95. When the ship was destroyed asunder on the mountain by the great blast in the ocean; some other following vessel saved all and brought, only he that attached to me did not appear. I worship you Oh! pillar! seeing him send to search me.

96. Having heard the king so read, the traveller perusing it himself one hundred times; when asked "tell her names", some began there to name thus.

97. Without setting right the excellent tresses passing the posteriors, flowing thickly, like the chains of rings; wearing a dirty garment all over the body looking at the four-sides like a frightened antelope with frite extending sighs bewildered, appeared your tender aged woman.

98. The tears of the long eyes dropping like large pearls from the cheeks having the glitter of the tender petals of the white Caldera brought a strange beauty to the grief of your woman.

99. Hear, the ship brought your lady which for loading merchandise from here to a town at a distance of one hundred and eight miles left side.

100. Your charming woman while a nurse comforting a child on a moon rise day having purchased here the eatables writing this went away giving as many fanams (silver coins) saying "guard this".

101. When this confidence was created, the traveller, heightening like a bullock, while the woman appeared as if attached in the eyes, staying a little time, felt anxious in this way.

102. I have unbind the self bound friendly bonds. How am I become bound? I lived binding the unbindable mind and succeeded because I am self cobound to you!

103. It is evident to me that the woman is alive, but also the lady does not know of my existence! Had I wings splendidly like a bird, would I not see the lady in a wink (trice)?

104. When he thus grieves, making reflections, the king consoling, told : Friend! how it is realized that what I said the other day : "Endure you will find your woman Do not pine hereafter, come on I tell you some good to be settled by you meanwhile I send you.

105. The King, having emboldened him thus, put him in high spirits, brought him to the fort, passed a while with pleasures, gone along with him privately to a flower garden, said as follows :

106. As a philosopher is overjoyed when a strange theory fit to be observed, strikes him by itself, look you Oh! sinless your friend exults internally since he saw you.

107. Behold! there comes my elder brother's son! A supreme wrestler who makes playing a royal tiger dame, think of me more than his father. This boy is learned in all sciences.

108. I tell you the peculiar duty of your lineage, old and young brothers. should rule by the order of sincerity. My elder brother having reigned the kingdom gave to me. I give to him. He gives to my sons. The Government should be suited thus. Becoming a king by the twentyfifth year should rule till old age, afterwards fits to reside comfortably having gone to the mountain over which we stayed on that I tell you here again the regulations or collections which the ancients arranged regarding over divine service.

109. The entire universe appears real to the ignorant like the body obtained and the worldly deeds struck in the dream by the wavering of the mind; but the wise as the full heart is steady, do not see other than themselves reaching godhood.

110. Our people do not touch meat even in a dream; lie is ensured as a great crime; honour is better to us than life.

111. There is a father-in-law, a maternal uncle to him hating our creed. He rules the town carefully as a great sovereign where your woman exists.

112. He picked a quarrel with us now over two ways separated; do not meet straightly except crossly on account of intolerance of inclinations.

113. Temple feasts school fee virgin purchase, are there the government supports. Water and fire called as pure and unclean by the people of that place.

114. Hear brother, at last that king had a daughter born to him. My niece she and this man loved either other now by their existence in child hood at one place.

115. In all respects these little ones are an equal aged match. Alas! hard duty when unites! Ah indeed what government because an obstacle.

116. Wanders in loneliness, feels no hunger or sleep like an elephants in rut. Alas does not endure thinking of going alone to that country. I knew not what to do?

117. The maid is steadfast saying: "I do not marry except him who blooms with potency grandeur of music and classical knowledge, beauty independent kingdom and tender age.

118. The maiden said thus to the father as herself knew that there is no other possessing of all these than this man. He then ordered to publish it among princes in the four quarters. You see, Oh! brother, there appears hereafter the limitless period of fine days for the marriage.

119. Ah! my elder brother entrusted him to me, and I in charge to you knowing your power, therefor you to return rapidly having gone ventured and accompanied the women.

120. Soon after you arrived, I give my kingdom to my elder brother's son, then reaching the forest we should obtain liberation.

* 121. So saying the king handed over his brother's son to the traveller, accorded him a send off upto the river port along with a contingent of clever servants and went away.

"The translation of the verse Nos. marked with the asterisk was not done by Sri Dasugaru. Unfortunately his translation for afew verses with Nos. 121, 122 and 162 to 168 was lost. That was made up by the editor.

* 122. Having been freed from its moorings, the barge woke up from its stupor and was on quick sails steaming in the midstream presenting a pleasant spectacle for the onlooker.

123. Then the traveller, making known to the price, his heart not pleased with the wonders of the ship said thus while the friendship shines.

124. You are coming unstirring like a young he-lion. You are a boy. Alas! the state of deserting the matched ladies seemed one to us.

125. Alas! I heard that maiden sees you, being very much in love from the virginhood, what day did give you whichever a toke to make known your delight to herself? Why do you in this manner quite beauty by grief? Questioned thus the royal lion having much intimacy.

126. Mountains falling over waking yet sleeping mind moved, taking the letter, the charming lady send thus to the traveller tastes overflowing :

127. The pen cannot express the love when the behavings of our childhood came to thought remains my life. Oh! son of my father's sister. I cannot hide.

128. The legitimacy which is the relationship between a man's son and his sister's daughter, action of familiarity from the childhood, the self chosen property are distant, When should I see you as ended the scarcity of the desire of full bloom.

129. Turning the redder of skill as your paternal uncle takes pity towards our love, crossing in an hour the ocean separation, come on expanding your wealth, power and pride.

130. Your looking stretching many times over itself, taking your heart, touching your hands, this fellow wife letter will teach marriage before hand indeed.

181. Startling to the parrot of ghosts, speaking sweetly, the cold food eaten half of share, undertaking small quarrels, suffering friendship hastily, playing at hide and seek not being satisfied, making persisting bets, joining pairs very well cleverly sung the matin song, binding the graft together, watering, and supporting jointly, the fresh blooming young gold flower plant; these are the token. This air heap image proceeded heartily to show me distinctly while enamouring you grieves the true body here.

132. Reading thus, the grief exceeding, looking the lady's beauty existing near touching by the pair of eyes, giving deeper sighs, he says as following, noticing the lady's long eyes.

133. At first evinces love knowing legitimacies afterwards in the nearness. the directors place shows fear touching unable to separate, expresses alarm, plays hide and seek the maidens glance.

134. Him saying this alarming the traveller addressed sighing, friend you grive in this way without touching that girl What am I to say being separated from her who got me all delights even thinking of me, morning do not pine hereafter, look at, the night advances.

135. The stars are shining touching the bottom at the sky like the diamonds in the dark water. The sea fishes (*Trichiyarus lepturus*) flashed in the ties resembling the spreading melted silver liquid, in the midheaven appearing up and down the ocean the ocean seems as if a conjurriug mirror, the meding surges as though the channeled. hands are lulling asleep the huge animals, the steamer is staggering to the traces of the venus, the wind is singing the lullaby every where. Look at the clock errect has struck twelve! Hence friend we should sleep.

136. Saying thus the traveller putting the prince to sleep not being accustomed the eyeshut to himself began to speak, his woman appearing in the mind grieving as follows:

137. Madam! Like pair of eyes when at consciousness and stupified sleep you as well as me not knowing loneliness separated why that cruel deity? Very well! Ah yes! your form shall not truly vanish within me even a little, this is enough myself, I will see vividly always.

138. Long slanting looks, sweet words, curls scattering forehead, best gold body, fine waist, your praise-worthy behaviour fascinate the eyes indeed.

139 While the feet reddening, the waist trembling, the grace you bring water without looking back; putting the tender hands on both sides of the cheeks, the style you blow hearth duly well; resting the left arm over the rear, bending the fair person the beauty you help at meals; plucking out the fibers by the tips of nails, the prettiness you give the folds of bettle leaves with affection; the joy existing to you whenever you saw me; When I am weakly your anxiety; your confidence in my kins; what shall I reflect on? How I endure?

140. What a wonder this indeed! Lady! the confusion I suffer thinking you appears more pleasing to the mind here than all other thoughts.

141. When shall I see you. When shall I hear pleasing to the ear your excellent sweet words. Alas friend! What are you now? Possibly how would be your heart when the little boy says: "my father". Ah! Hope only keeps the departing life from without going!

142. He, having thus grieved in many ways, wiped away the increasing sleep by the tears from the corners of his eyes, awakened the affectionate, companion at the break of day; talked thus finishing the affliction.

143. Darling! seized sleep comfortably yes, look at the sea splitting branches by the ship without joining ever so much deeply appears many Indian leaguers distance, well what is this, hills, trees, sky, earth, putting runs quickly behind?

144. That the town we are going appears wonderfully over the ship which stood like race horse the flags manifest signs elegantly, see approaching ups-and-downs with haste are coming here, the floats falling in the tides.

145. They both speaking thus hope becoming eager, delight expandihg, getting down the ship, entering the boats arriving the shore in half-an-hour, when are happy.

146. They seeing the female companions of that virgin princess comefronting them pleased to bear the actual particulars, those uniting both hands on the forehead.

147. The virgin princess who rules us rendering convenience for meeting you in the mansion of her flower garden has given with agitation this ruby ring a token of wlecome.

148. He then taking to the pair of eyes the ring given by female friends joining to the bosom wearing by little finger, spoke to it thus.

149. Your gold suggests the bodily brilliancy of the beloved lady. Your ruby informs the lip splendour. But why do you not tell finding out her mind Oh pet ring!

150. What is the lady doing? Tell, are there words spoken with you spreading over often the long slanting looks? Then the woman who are near by rejoicing?

151. Informed, Oh prince! As an omen for your coming our madam putting the green and ripen fruit before a young one, hearing your arrival with surprise, not believing a little while; the delight which shown afterwards made an eye feast to us ever so much!

152. Laughs heartily, folds the hands to the deities, shows weariness adjusting the kerchief, sets right the front locks in the mirror, spreads the spirited glances, opens modesty for looking at us, nods often the pretty head, our lady as unrestrainable joy exceeds!

153. The prince being thus informed, having been led by the females went satisfied speedily with his bosom friend to the lodging of the fresh blooming flower garden arranged for himself.

154. Then the traveller, although enjoying for the pomp occurring to the prince, made reflection further in the mind thus: "How can I see the way where the beloved exists".

155. Having been obedient for some days frequently to the order of the mind accepting vain hope, driving out often unthought enjoyment happening by themselves for few days somewhere turning repeatedly the helpless body for want of food "Do not fall in love sirs" thus saying, my great misery, what shall I become if it does not occur so? Yet to live like a bare block? Nay, I survive, what becomes of my business hereafter, to waste day by day indeed!

156. By having concern to me with the world, my heart being encouraged, I can stand all this while; but how can bear my separation the woman not knowing else except me?

157. Having given the lad to whomsoever to adopt quitting the hope alas, that can see me, my woman the bed of life's foundation, abstained perhaps the breaths by force!

158. Or, wearing male's costume, much heatened within, the woman herself thinking wheresoever I might appear perhaps troubled throughout villages and hamlets!

159. Perchance thorns pricked the tender leaf feet very likely the golden body fatigued by sun stroke, probably the silk soft curls emassed, perhaps the feast of my eyes will not appear henceforth?

160. Not seeing you even a wink unenduring eyes had to become hard, not bearing yet a bit of your woods the unaffected ears had to become blocked, not far-hearing to taste your name nevertheless even a moment the tongue had to become incipid having separated you still half-an-hour the heart turning to water had to become a stone mere ah my pure gold stature! my life's stature! my life's support! where are you? Shedding floods of tears dejected by long pair of eyes, how are you grieving now intending me?

161. The prince, having seen the traveller thus down cast, pining with grief, then spoke with exceeding pity in this way to his comrade to turn the idea.

* 162. Dear, Behold the sky which having parted with the suffocating summer embraces the cool clouds suggesting that there is happiness in store for us.

* 63. Lo, the clouds which were like silver rocks till recently now assumed a better stature with dark tints.

The winds made the huge clouds resemble beds having bowed them like cotton flakes.

Thunder occurred along with lightning just as a silver vessel was hit upside down. Here and there appeared a few sprinkles of rain releasing the fragrance of the mother earth.

The breeze with its dense spread from earth to heaven tightening the strings of the dark streaks of clouds supplies music like a master singer playing on veena in the pitch of the sixth note.

* 164. Lo slightly bent and clapping a babe to the bosom some lady is coming hither just as a fear stricken hen running to its habitat shielding the kids under her wings.

* 165 & 166. So saying, the prince tried to divert the mind of the traveller. The traveller wiping out the thick tears that covered his eyes with the edges of his upper cloth, surprisingly stood up, piercingly looked along, clasping and jumping in joy uttered aloud—“Here are my maid servant and my boy” and went straight to his friend.

* 167. The servant maid at once recognised him and said to him—“Here is your boy. Your wife is also here living quite happily.

* 168. “Having heard about our sad plight, the Princess here has been looking after us with all affection, but your wife having become in vain in her searches for you, decided today for self immolation.

169. Like the milk boiling falls down over pushing forward the top coverings, the heart bursted out being heated flows becoming water even in sleep from eyes. What am I to say the lady’s regret?

170. While I roam here helping to food to the male child, quite heavy rain began to shower. Then hastily reaching the vicinity of this mansion, you have come to light as though the crop of our vow.

171. As thus told: experiencing much hurry, affection, wonder, having sent the nurse to the wife to be heard his Welfare; comforting the son.

172. Unites to the breast, kisses, exults with overflowing love expressing aha! puts tears in the eys saying "my little pretty father! could I quit you! offer sugar. does attachment adjust the curls, makes to laugh, causes to speak mother, elder sister, renders to tottering gait again and again.

173. Then the traveller at that time being overjoyed, giving his beloved son unto the friend's arm spoke thus folding the hand on forehead with increasing humility.

174. Struggling excessively drinking drafts perforce in the middle of the stream when being driven away quickly, your father as the foot keeping the hold, you as the ship putting on the bank'protected me!

175. Perceive even the low fellows as higher than yourselves. Serve without wishing for desire (favour), do not pay return even to those that did harm. Never calculate faults, increase love extremely everywhere. Rulers : do touch evils hence if to think of you?

176. Formerly being immersed in the water, as existing unable to draw breath, I was receiving trouble. Now as floated above I attained excelling good living by your patronize.

177. The prince hearing what was said; fellow friend, our father is the cause of happening so much happiness to us, yea verily may say, he is another God !

178. Look at sir there your wife probably with maid servants on both sides charmingly. I will be wandering on the upper storey. You talk here at pleasure exceedingly.

179. Saying thus went away the prince. Like the moon pursuing the light while his wife coming having the nurse in front, the traveller observed as an eye feast.

180. Afterwards, when wife and the husband enjoyed themselves in each other's embraces a long space of time, then that woman said to the husband while pity, slight bashfulness mixing in the pair of eyes.

181. I deemed not myself the good fortune would happen that I could enjoy in your embrace. Everything appears as dark hither. Look at, hunger and sleep became afar.

182. While hope and doubt twine in the heart enduring and enduring so much more at least by appearance of the future remedy, daring what am to say I was to rush into the fire with violence.

183. Attaching the woman to the bosom thus saying, combining the curls, taking kisses, spoke the traveller: Oh ! woman, All difficulties disappeared to us by the mercy of God, hear my course.

184. Then in that manner having gone to lower the sails of the ship instantly in the ocean on account of the great wind, I fell upon frisking by the hill shock; what am I to say ? Afterwards sinking and floating having been thrown away to some corner, then at last while recovering sense myself, recollecting that I reached the shore, gathering hands and legs slowly, standing, thinking of you, crying and crying why I lived, going to the side of a certain king on a pointed mountain, reading your handwriting in his fort, I met you again by good vow.

185. Woman, you should not sorrow for the farmer vexations! Look at the prince who got us happiness comes here with uproar; I go there; thus saying :—

186. Having gone hastily said : O ! dear lord ! Seems as which so ever delights arose ! Then the prince told : our objects of this place attained, I saw the father-in-law, look at friend, he having consented gave word to offer me his daughter.

187. My maternal uncle is thus bound not finding a like to me though sought, granted permission for performing the marriage in our place as observances differ.

188. When he was saying thus, the bride came exceeding while the maids serve around like shining big white flame among the lamps.

189. Then the fleet failing, the tuft becoming slack emitting quickly the flowery fragrance, modesty, manifesting;

with familiarity of the childhood; that woman having taken the husband's hand immediately.

190. The pearly smile sprouting, the drooping glance casting; arranging the mantle skirt with charm and flash, while addressing as "O, son of mother's brother".

191. The body swelling, and flowing, lust increasing, the princely lion like the flower-archer (God of love or Cupid), having personal forgetfulness, without seeing the neighbouring women; when kissed herself joining in the embrace, the beauty smiling as if to turn, often enlightened gracefully the applications of the pair of eyes, the slidings of the mantle.

192. Leading them swimming in the ocean of glee, the traveller having crossed the sea for a few days, said thus seeing his great friend the bridegroom's father.

193. Oh sovereign ! observe your son and the daughter-law, these are my blooming girl and the little one. We are yours from today, you ought to support us here-after with delight.

Blank page

దాసభారతీ ప్రచురణములు

1. మేలుబంతి : చాటు ప్రచంధము (అనేక పటములతో) . పుటలు 280 వెల 12 రూ. సంపాదకుడు : యస్టీ జోగారావు.
2. కచ్చపీళుతులు : దాసుగారి సర్వకావ్యములనుండి యేరిచ్చార్చిన పటుచక్కని పద్యముల సంకలనము. పుటలు 200 వెల 10 రూ. సంపాదకుడు : యస్టీ జోగారావు.
3. వ్యాసపీతము : భాషా నాహింత్యజీవిత సంబంధులగు అనేక విషయ ములపై విమర్శనాత్మకములు. సృజనాత్మకములు నగు వ్యాస ముల సంపుటి – పుటలు 370 వెల 20 రూ. సంపాదకుడు యస్టీ జోగారావు.
4. నాయుఖ : దాసుగారి స్వియచరిత్ర అనేక పటములతో – శ 450 వెల 22 రూ॥ సంపాదకుడు : యస్టీ జోగారావు.
5. తల్లి విన్యి : లలితాసహస్రనామముల పరమార్థ ప్రకా తెలుగు పద్యములందు వివృతి. పుటలు సుమారు 310 సంపాదకులు : ఆచార్య శ్రీ ఓరుగంటి నీలకంఠ శా.
6. సంస్కృత శతక ద్వయము (కాశీ, రామచంద్ర రాంభట్ల లక్ష్మీనారాయణాస్త్రిగారి తెలు “భాను”గారి హిందీ అనువాదములతో) సు వెల 7 రూ.

పంచవతి : (సూర్యనారాయణ, శివ, ముకు వంద) సుమారు 120 పుటలు వెల 5 శ్రీమాన్ టోగంటి సీతారామాచార్యులు.

నూతుగంటి : (నీతికథా మండూమ) సంపాదక గిరిధరరావు సుమారు 80 పుటలు వెల 3 రూ

9. బాటనారి (పద్యకావ్యము) with English translation by the author & a critical introduction by Prof. S. V. Joga Rao
సుమారు 100 పుటలు వెల 5 రూ.
10. జగజ్యోతి (భారతీయ సంవిత్సర్వస్వము) (శ్రీ పేరి సూర్యనారాయణాచాప్రిగారి క్లిష్టికరణము) పుటలు 180 వెల 10 రూ.
11. మహాకవి శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాస చరిత్రము కృతిక శ్రీ యం. వి. అం. కృష్ణశర్మ పుటలు 220 వెల 6-50 రూ.
12. The Lights of the worlds : An abridgement and translation of the Jagajjyoti, an astounding product of learning and genius of Narayanadas by Sri Peri Suryanarayana Sastri B. A. L. T. (dealing with the Eighteen disciplines of the ancient Indian wisdom with Introduction by Prof. G. J. Somayaji M. A. L. T.) 200 pages Price 10R

(అచిరకాలములో)

ఈ తరంగిసే : పాటకచ్చేరీల కనువగునట్లు ఏద్దుకూర్చు, సున అపురూపములైన దాసుగారి కృతులు, కీర్తనలు, నవతి కుసుమ మంజరి, పంచముఖతాళ స్వరూప వివర త్రైకయు చేర్చబడినవి (త్వరలో) సంపాదకుడు : సత్యనారాయణ.

ప్రధానస్థానము సంపాదకుడు : శ్రీ కోగ్రులు.

పాదకుడు : శ్రీ గుండవరపు లక్ష్మీనారాయణ
పుష్టికములు వొరుకుతోటు
శ్రీమతి ఉపాధ్యాయుల సావిత్రి
C/o శ్రీ క్రింగ్ క్రింగ్ రాజు
4-2-13 వంద్రమోనగర
గుంటూరు-2,

Blank page

-10

41

MaNaSu Foundation

check list

Book Number	CP03 B 229
Condition	
Front Cover	Yes
Back Cover	Yes
Blank Pages	C1, 36, 39
Missing Pages	
Others	
Remarks	